

I. DÖNEM (s. 1-81)

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ (1908 – 1918)

1- II. Meşrutiyetin İlanına Yol Açan Gelişmeler

II. Abdülhamit, I. Meşrutiyete son verdikten sonra Jöntürkleri birer bahane ile yurt dışına sürdü. Kuvvetli bir istihbarat (Hafiye) teşkilatı kurarak bunların hareketlerini izledi. Bu yüzden meşrutiyet yanlıları amaçlarına ulaşmak için çok çaba harcamak zorunda kaldılar.

a) İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

Tıbbiye talebesi olan İbrahim Temo ve beş arkadaşı tarafından 21 Mayıs 1889'da İstanbul'da gizlice kurulan İttihad-ı Osmanî Cemiyeti daha sonra İttihat Terakki Cemiyeti adını alarak büyük bir gizlilik içinde çalışıp örgütlendi. Sıkı takip altında oldukları için gizlice örgütlendiler. Cemiyetin ana gayesi II. Abdülhamit'i tahttan indirmek ve meşrutiyeti yeniden ilan etmektir. Cemiyetin taraftarları hızla çoğaldı. Cemiyet üyelerinden Ahmet Rıza, bir bahane ile Paris'e gidip buradaki Jöntürklerle irtibat kurdu. Cemiyete ait yayın organları (Meşveret Gazetesi) yurt dışında basıldı ve gizlice ülkeye sokuldu. Gazete, Osmanlıca ve Fransızca olarak basıldı. Mücadelenin adı kısaca hürriyet ve adalet mücadelesi idi. II. Abdülhamit'in aydınlar ve vatanseverlere karşı giriştiği sindirme ve imha politikası bir yandan ona karşı nefreti arttırırken öbür yandan bu cemiyete üye olanların sayısını çoğalttı

b) Osmanlı Devleti'ni Paylaşım Görüşmesi

Rusya ile İngiltere Osmanlı aleyhine Talin (Reval) Antlaşması'nı imzalamışlar ve harita üzerinde Osmanlı topraklarını paylaşmışlardı. Osmanlı Devleti'nin en büyük korkusu olan Rusların sıcak denizler hedefi şimdiye kadar Akdeniz'de güçlü devlet görmek istemeyen ve bu yüzden de Osmanlı toprak bütünlüğünü savunan İngilizler tarafından engellenmişti. 1908 Talin Antlaşması bu konuda Ruslara serbestlik sağlamış ve Rusya Balkanlarda temsilcilikler açarak Balkan ulusları ile dirsek temasına başlamıştı.

c) Ülkede Ekonomik Kriz

Dış politikada meydana gelen bu tehlikeli gelişmelerin yanı sıra iç politikada huzur yoktu. Bazı Arap illerinde isyanlar baş göstermişti. Memurların maaşları ödenemez olmuş ve ekonomik kriz had safhaya ulaşmıştı. Ülkenin kontrolü sağlanamaz hale gelmişti.

d) Halkın Tek Umudunun Meşrutiyet Olması

Bütün bu bunalımların içinde İttihatçılar tarafından yoğun bir şekilde yürütülen propaganda çalışmaları etkili sonuçlar yaratıyordu. Kullanılan sloganlar çok etkileyici idi: Meşrutiyet, Hürriyet, Adalet, Kardeşlik. Hiç kimsenin hayır diyemeyeceği bu tılsımlı sözcükler yaşanan buhranlı dönem göz önüne alındığında daha da tesirli oluyordu. Meşrutiyetin ne olduğunu, nasıl olduğunu tam bilemeseler bile o gelince işlerin düzeleceğine dair bir kanaat kamuoyuna hâkim olmuştu.

2- II. Meşrutiyet'in İlanı ve sonraki gelişmeler

a) 31 Mart Olayı

6 Nisan gecesi Hasan Fehmi'nin Galata Köprüsü üzerinde öldürülmesi gerilimi tırmandırdı. Bu olay Volkan gazetesi yazarı Derviş Vahdeti'nin başını çektiği bir grup tarafından protesto edildi ve İttihat Terakki aleyhtarı bir isyan başladı. Bu isyana katılanlar “Şeriat isteriz” diye bağırarak Hasan Fehmi Bey'in katillerinin bulunup yargılanmasını istediler. Sonunda isyan, meşrutiyete karşı bir eyleme dönüştü. 12 Nisan'ı 13 Nisan'a bağlayan gece, Taksim Kışlası'ndaki Manastır'da III. Ordudan getirilen Avcı Taburu'na bağlı askerler subaylarına karşı ayaklanarak kendilerine önderlik eden din adamlarının peşinde Heyet-i Mebusan'ın önünde toplandılar ve ülkenin şeriata göre yönetilmesi yönündeki taleplerini tekrar ettiler. Bu gelişmeler üzerine Hüseyin Hilmi Paşa hükümeti ayaklanmacılarla uzlaşma yolunu seçti ve hükümet üyeleri tek tek istifa etti. Adliye Nazırı Nâzım Paşa, İttihatçı Ahmet Rıza Bey sanılarak isyancılar tarafından linç edildi. Aynı şekilde Lazkiye mebusu Mehmet Arslan Bey de gazeteci Hüseyin Cahit sanılıp öldürüldü. Tahsilsiz ve alaylı olan askerlere halk arasından cahil ayak takımından hamallar ve bazı dindar kimseler de din elden gidiyor propagandalarının etkisiyle katılmıştı. Ayaklanma, Heyet-i Mebusan üzerinde de etkili oldu. O gün İttihat ve Terakki üyesi mebuslar, can güvenlikleri olmadığı için meclise gitmediler. Bazıları İstanbul'dan uzaklaşırken, bazıları da kent içinde gizlendi. Bu arada ayaklanmacılar İttihatçı subaylarla mebusları buldukları yerde öldürüyorlardı.

b) Kanun-ı Esasi (Anayasa)'de 1909 Değişiklikleri

I. Meşrutiyet denemesinden ve Kanun-ı Esasi'de padişaha olağanüstü yetkiler veren maddelerden çok muzdarip olmuş olan İttihatçılar yeni anayasayı hazırlarken oldukça dikkatli davrandılar. Olabildiğince padişahın elini zayıflattılar, parlamentonun elini güçlendirdiler. Bu yüzdendir ki, II. Meşrutiyet Dönemi ve yeni Anayasa birincisine nazaran çok daha demokratiktir. 1909 yılının Mayıs-Ağustos aylarında gerçekleştirilen bu değişikliklerle 1876 Anayasasının 119 maddesinin yirmi biri değiştirilmiş, biri kaldırılmış (113. madde) ve üç yeni madde eklenmiştir. Yapılan değişiklikler

sonucunda monarşik yapı korunmuş, ancak Kanun-ı Esasi daha demokratik bir meşruti monarşi anayasası haline getirilmiştir.

Anayasada yapılan değişikliklere baktığımızda özetle şu hususların ön plana çıktığını görüyoruz::

Padişahın tahtta çıktığında anayasa hükümlerine uyacağına ve devletine, milletine bağlı kalacağına dair yemin etmesi mecburiyetinin getirilmesi,

Meclislerin her yıl kendiliğinden sistemli olarak açılması esası,

Padişahın kesin veto hakkının alınması,

Hükümeti teşkil eden bakanlar padişah tarafından değil, parlamento tarafından seçilecektir.

Hükümet padişaha değil parlamentoya karşı sorumludur.

Kanun-ı Esasi'de padişahın yetkileri sınırlandırılmıştır.

Siyasi partiler kurularak değişik görüşlerin temsil edilmesi sağlanmıştır.

Basın yayın hayatı zenginleşmiş, hürriyet ortamından istifade ile pek çok gazete ve mecmua yayın hayatına atılmıştır.

Kişilere toplanma, cemiyet ve dernek kurma haklarının verilmesi,

Postanelerdeki evrak veya mektupların mahkeme kararı olmadan açılmayacağı hükmü getirilmiştir.

3- II. Meşrutiyet'in Sonuçları:

II. Meşrutiyet Dönemi Cumhuriyet tarihi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu dönemde devlet içinde aktif rol oynayan birçok kişi Cumhuriyet Döneminde de rol almıştır. Bu dönemdeki fikir farklılıkları veya siyasi görüş ayrılıkları gerek millî mücadele sırasında gerekse Cumhuriyet'in ilk yıllarında aynen devam etmiştir.

İlk kez bu dönemde görülen ve sonraki dönemlerde de tekrarlanan bazı uygulamalar Türkiye'nin demokrasi yolunu tıkamıştır. İlk irtica olayı (1909–31 Mart olayı), ilk askeri darbe (1913-Bab-ı Ali Baskını), ilk kez askerlerin siyasete girmesi ve partilerden bölünmeler yaşanması bu döneme özgü olaylardır. Atatürk'ün orduyu siyaset dışında tutma çabası bu tecrübelerle dayanmaktadır.

II. Meşrutiyet, temelinde, açılan meclis ve kurulan siyasi partilerle birlikte cumhuriyet rejimine geçişte önemli basamak olmuştur.

Yukarıda saydığımız olumsuz gelişmeler Cumhuriyet Dönemi için iyi bir tecrübe olmuş aynı hatalar tekrarlanmamıştır. Atatürk, 1924'te ***Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kuran komutan arkadaşlarına ya siyaseti ya da orduyu seçmelerini söylemiş, partinin başında bulunan Kazım Karabekir bu isteği derhal yerine getirerek komutanlık görevinden istifa etmiştir.***

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911–1912)

A - TRABLUSGARP SAVAŞI'NIN SEBEPLERİ

1- İtalya'nın Sömürgecilik Politikası

İtalya 1870 yılında sekiz ayrı devletçikten oluşan siyasi yapısını bütünleştirmiş, Avrupa siyasi hayatında büyük bir devlet olarak yerini almıştı. Birliğini geç kurduğu için bu zamana kadar diğeri Avrupa devletlerinin elde ettiğı sömürge kaynaklarından istifade edememişti. Hâlbuki Avrupa'da büyük devlet sayılmak için sömürge sahibi olmak gerekiyordu. İtalya ilk sömürgecilik denemesini Habeşistan'da gerçekleştirmek istemiş ama başarısız olmuştu (1895). Şimdi gözünü Trablusgarp'a dikmişti. Buraya Fransa da talipti. Hem Fransa'yı ikna etmesi hem de Avrupa devletlerinin desteğini alması gerekiyordu. Habeşistan'da başına gelenleri bir daha yaşamak istemiyordu. Bu defa başarılı olması şarttı. Aksi takdirde sömürge edinme şansını kaybedebilirdi. Avrupa devletlerinin desteğini almadan bu işi başarmasının mümkün olmadığını anladı. Bu yüzden mekik diplomasisi izleyerek Avrupa devletlerinin desteğini elde etti.

2- Osmanlı Devleti'nin Zayıf Durumu

1911 yılı Osmanlı Devleti'nin istikrarsızlık içinde bulunduğu ve siyasi karmaşanın yaşandığı bir yıldır. Padişah etkisizleştirilmiş, hükümet ise İttihatçılar tarafından İttihatçı olmayanlara kurdurulmuştu. Siyasi çekişmeler had safhaya ulaşmıştı. Bu karmaşa yüzünden daha önce Bulgaristan, Girit ve Bosna elimizden çıkmıştı. Şimdi ise sıra Trablusgarp'a gelmişti. Trablusgarp, 1911'den önce Mısır, Cezayir, Fas ve Tunus'un kaybedilmesi ile Osmanlı'nın Kuzey Afrika'da kalan son toprak parçası özelliğini taşıyordu. Trablusgarp'ın Osmanlı Devleti ile kara bağlantısı yoktu. Ulaşım sadece denizden sağlanabiliyordu. Ana topraklardan uzak düşmüş bu kara parçasının emperyalist iştahları kabartacağı belliydi. Bu yüzden 1908'den beri burada 23.500 kişilik güçlü bir ordu bulunduruluyordu. Başlarında da dirayetli komutanları mevcuttu. 1911'de tam da Fransa ile İtalya'nın burası için pazarlık yürüttüğü sıralarda bu askerin 20.000'i Yemen isyanını bastırmak üzere buraya gönderildi. Trablusgarp savunmasız bırakılmıştı.

B- TRABLUSGARP SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI

İtalya Trablusgarp'ı ele geçirebilmek için bir yandan Avrupa devletleri nezdinde diplomatik girişimlerde bulunurken diğer yandan da askeri hazırlıklarını tamamlıyordu. Bu hazırlıkları Osmanlı hükümeti de duymuş ve Roma sefirine sormuştu. Aldıkları cevap İtalyanların Habeşistan için hazırlık yaptıkları yolunda idi. Hazırlıklarını tamamlayan İtalya, Osmanlı Devleti'ne bir nota vererek Trablusgarp ile ilgili yerine getirilmesi mümkün olmayan bazı taleplerde bulundu. Güçlü İtalyan donanması tarafından yapılan çıkarma karşısında Osmanlı Devleti çaresiz kalmıştır. Karadan yardım göndermek mümkün değildir. Zaten çok uzun olan bu yolun üzerinde bir de İngilizler vardır ve geçmek imkânsızdır. Deniz yolu ile yardım göndermek ise mevcut donanma gücüyle mümkün değildi. Paniğe kapılan İtalya, savaş dışı yollarla Osmanlı Devleti'ni dize getirmeye çalışmış, Çanakkale Boğazı'nın girişini kapatmış, birçok limanları bombalamış ve gemileri batırmış, 12 Ada'yı işgal etmiştir. Ayrıca Avrupa devletlerinin de yardımını istemiştir.

C- TRABLUSGARP SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ

Trablusgarp'ta Mustafa Kemal, Enver Bey, Fethi Bey gibi vatansever subayların örgütlediği milisler bölgedeki savunmayı büyük bir kararlılıkla sürdürürken kötü haber Balkanlardan geldi. 8 Ekim 1912'de Balkan Savaşı başlamıştı. İki cephede birden savaşı götüremeyeceğini anlayan Osmanlı Devleti Trablusgarp'taki subaylarını geri çağırđı. **İtalya ile 18 Ekim 1912'de Uşı Antlaşması imzalanarak bu bölge İtalyanlara bırakıldı. Antlaşma gereği 12 Ada da savaş sonrası geri verilmek kaydıyla, geçici olarak İtalya'da bırakılmıştır. Osmanlı devleti, Adaların Yunanistan'ın eline geçmesini önlemek amacı ile bunu istemiştir ancak Osmanlı Devleti Balkan savaşlarından mağlup çıkınca İtalya bu sözünü yerine getirmemiştir. Aynı antlaşma ile Trablusgarp halkının dini bakımdan halifeye bağlı kalacağı teyit edilmiştir. Trablusgarp ve Bingazi'ye ait Osmanlı borçlarını İtalya üstlenecektir, esirler karşılıklı olarak serbest bırakılacaktır. İtalya da kapitülasyonların kaldırılması konusunda Osmanlı Devleti'ne yardımcı olmaya söz vermiştir.**

D - TRABLUSGARP SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını da kaybetmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarını korumak konusunda gösterdiği zafiyet Balkan devletlerine cesaret vermiştir.

12 Ada ve Trablusgarp'ı ele geçiren İtalya Akdeniz'de önemli bir güç haline gelmiştir.

İtalya'ya geçici olarak bırakılan 12 Ada geri alınamamıştır. (***Oniki adanın hukuki durumu Lozan'da Türkiye'nin aleyhine belirlenmiştir. İtalya, 1947 Paris antlaşması ile bölgeyi Yunanistan'a bırakmıştır.***)

Hilafet siyaseti uygulanarak Osmanlı Devleti'nin Müslüman topluluklar üzerindeki etkisi korunmak istenmiştir. Bu siyaset gereğince Trablusgarp halkı dini açıdan Halifeye bağlı olarak kalacaktır. Bu şekilde bölge halkıyla kültürel bağlarını koparmak istemeyen Osmanlı Devleti'nde hilafet makamı dini amacı dışında ikinci kez siyasi olarak kullanılmıştır (İlki 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nda Kırım için kullanılmıştı).

BALKAN SAVAŞLARI (1912–1913)

Büyük bir bölümü Fatih devrinde fethedilmiş olan Balkanlar'da ilk olarak Yunanistan (1829) Osmanlı Devletinden kopmuştu. 1877–1878 Osmanlı Rus savaşı (93 Harbi) sonunda ise Romanya, Sırbistan ve Karadağ'a tam bağımsızlık, Bulgaristan'a ise muhtariyet verilmesi ile Osmanlı Devletinin Balkanlar'daki hâkimiyeti büyük ölçüde sona ermişti. Bu savaştan sonra II. Abdülhamit Balkanlarda kalan toprakları korumayı amaçlayan bir politika izlemiştir. II. Abdülhamit politikasını Avrupa'nın büyük devletleri arasındaki rekabet ile Balkan ulusları arasındaki düşmanlık üzerine kurmuştur. Onun döneminde Balkan ulusları arasındaki antlaşmazlıklar körüklenerek onların Osmanlı'ya karşı birleşme-si engellendi. İttihat ve Terakkinin baskısıyla ilan edilen II. Meşrutiyet Osmanlı Devletinin Balkan-lar'daki hâkimiyetini daha da zayıflattı. Zira meşrutiyetin ilanı sırasında yaşanan kargaşadan faydalanan Bulgarlar bağımsızlıklarını ilan ederken, Avusturya da Bosna-Hersek'i ilhak etti.

B - I. BALKAN SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI

Balkan devletleri komitecilik faaliyetleri ile Balkanlarda sürekli karışıklık çıkarıyorlardı. Osmanlı Devleti özellikle Makedonya'da çıkan isyanları bastırmakta zorlanıyordu. Bu bölgede İttihatçılar vaziyete hâkim olduğu için zaten devletin kontrolü zayıftı. Ayrıca ittihatçı askerler de hürriyet taburları kurarak yer yer isyan ediyorlardı. Hatta bu isyanları bastırmakla görevli birlikler bile isyancılara katılıyordu. Bu arada Rusya'nın Balkanlarda savaş olmayacağına dair güvence vermesi Osmanlı Devleti'nin yanlış adımlar atmasına sebep oldu. Bu söze güvenen Osmanlılar kritik bölgede bulunan 65 bin askeri terhis etti. İç sorunlar yüzünden Balkanlarda kendi aleyhine oluşan ittifaktan da haberdar olamadı. Osmanlı Devleti politika belirlemekte o kadar aciz duruma düşmüştü ki Makedonya meselesi yüzünden Bulgaristan ile anlaşamayan Sırbistan'ın işbirliği teklifini bile dikkate almayarak büyük bir fırsatı kaçırdı. Böylece Sırbistan'ı kendi eliyle düşman safına itmiş oldu. Osmanlılar düşmanın silâh altında bulunan toplam 400 bin askerine karşı 60 bin acemi askerle Balkanları savunmaya çalışıyordu.

Savaşın gidişatının Osmanlı Devletinin aleyhine gelişmesi Avrupa devletlerini memnun etmekle birlikte aslında bazı devletleri de tedirgin etmişti. Çünkü İtalya ve Avusturya Sırbistan'ın genişlemesinden rahatsız olmuşlardı. Bunun üzerine Arnavutluk'un Balkan devletlerinin eline geçmesini önlemek için burada alelacele bağımsızlık ilan ettirildi (28 Kasım 1912). Bulgaristan'ın büyümesi ve Ege'ye ulaşması da Rusya ve Avusturya tarafından hoş karşılanmadı. Keza Yunanistan'ın deniz yoluyla boğazlar üzerinde etkinlik kazanması Rusları tedirgin etti. Bulgarların İstanbul'u tehdit etmesi üzerine bu devletler devreye girerek ateşkes temin ettiler.

II. Balkan Savaşı (21 Temmuz 1913-10 Ağustos 1913)

Londra Antlaşması'yla Osmanlı Devletinin son Balkan topraklarının yukarıda adı geçen devletler arasında paylaşılması sonucu ortaya çıkmış, en büyük payın Bulgaristan'a düşmesi üzerine Yunanlılar, Karadağlılar ve Sırlardan sonra I. Balkan Savaşı'na katılma-yan Romanya, bu sefer de Bulgaristan'dan toprak koparmak için kendi aralarında savaşa tutuşmuşlardır. Osmanlı Devleti bu durumdan yararlanarak topraklarını geri almak için saldırıya geçer. Kırklareli ve Edirne alınır. Bugünkü Doğu Trakya toprakları yeni-den elimize geçmiş olur. Bu savaş da Bulgaristan'la İstanbul Anlaşması (29 Eylül 1913), Yunanlılarla Atina Anlaşması (14 Kasım 1913) ile sona erdirilir. Trablusgarp Savaşı ile Afrika'dan tamamen çekilen Osmanlı Devleti, yaklaşık 320 bin şehit verdiği Balkan Savaşları ile de Balkanlardan çekilmek zorunda kaldı. Bu iki savaş da göstermiştir ki; politikaya bulaşan ordu savaşmak özelliğini ve maharetini yitirmektedir. Yine bu savaşın sonunda orduda yenilik yapılma çalışmaları başlatılmış, bu yenilik için Almanya'dan subaylar getirilmiş, Almanya'ya iyice yaklaşmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMİNDE DEVLETİ KURTARMAYA YÖNELİK FİKİR AKIMLARI

- **Osmanlıcılık :**

Osmanlıcılık, Osmanlı İmparatorluğu içindeki tüm etnik grupların üzerinde bir "Osmanlılık" duygusunu ve bu duyguya paralel olarak bir "Osmanlı Milletini" ortaya çıkararak Osmanlı Devleti'nin menfaatleri doğrultusunda hizmet etmelerini sağlamaya yönelik bir düşünce akımıdır

- **İslamcılık :**

XIX. yüzyıl ortalarında ortaya çıkan dinsel ve siyasal düşünce akımı olarak İslamcılık Mısır'da Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abduh; Hindistan'da Seyyid Ahmet Han, Seyyid Emir Ali; Türkiye'de Said Halim Paşa, Mehmet Akif, Filibeli Ahmet Hilmi, İsmail Fenni Ertuğrul, Ferid Kam, Mehmet Ali Ayni, Şemseddin Günaltay, Muhammed Hamdi Yazır, Ahmet Naim, vb. aydın ve düşünürlerce savunuldu. **Akımın belli başlı amaçlarını, İslâmı bütün boyutlarıyla topluma yeniden egemen kılmak, İslâm dünyasını Batı sömürsünden kurtarmak, kalkındırmak ve birliğini sağlamak biçiminde değerlendirmek mümkündür.**

- **Türkçülük :**

Osmanlı Avrupasının Osmanlıdan ayrışma süreci ve özellikle Balkan savaşlarında yaşanan felaketler Türk aydınının zihniyet dünyasının değişmesinde bir deprem etkisi yaratmıştır. Böylece Türk aydınları Türk kimliğine tekrar geri dönüş hareketini başlatmak üzere Türkçülük hareketi etrafında birleşmişlerdir. Türkçülük akımı II. Meşrutiyetin ilanından sonra bütün Türklerin kurtuluş çarelerini de araştıran Pan Türkizm cereyanına doğru yönelmiştir. Türk birliğini sağlamaya yönelik olarak Turancılık doğmuştur. Turancılık, Türkçülük hareketinin siyasi yönüdür. Amacı, bütün Türkleri bir ülkede bir devlet içinde tek bir bayrak altında birleştirmektir. **Ziya Gökalp** Turan adındaki şiirinde Türkçülük akımının bu amacını şöyle açıklar:

*Vatan ne Türkiye'dir. Türklere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir; Turan.*

- **Batıcılık :**

Batıcılık aslında bir siyasi fikir akımı değil 18.yy başlarından beri bir yeniliği aktarma, batıdaki gibi ordular kurma, asker yetiştirme çabası olarak başlamıştır. Batıcılık sonraki süreçlerde ise gerek görüldüğünde ıslahatlar yapmak şeklinde uygulanmış, daha çok devletin kurtarılması için harcanan çabalar olarak nitelendirilmiştir.

Teşebbüs-ü Şahsî ve Âdem-i Merkeziyet

II. Meşrutiyet sonrasında taraftarı çoğalan bu akımın öncüsü “Prens Sabahattin Bey”dir¹⁹. Prens Sabahattin Bey, Türkiye’nin nasıl kurtarılabilceğini “Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?” isimli kitabında açıklamaya çalışmıştır. Akımın savunucuları “Nesl-i Cedîd Kulübü” (Yeni Nesil Kulübü)’nde toplanmış, düşüncelerini buradan gençlere yaymaya başlamışlardır. Bu görüşü savunanlara göre; Osmanlı Devleti, çeşitli soy, dil ve dinlerden oluşan çok büyük bir ülkeye sahipti ve her geçen gün bu ülkeye ve topluluklara sahip olmakta güçlük çekiyordu. Devletin bu duruma düşmesinin baş sebebi ise bireye ve bireyin eğitime önem verilmemesiydi. Halbuki devlet, birey üretken, girişimci ve güçlü ise ayakta durabilir. Birey devlet ve toplum için değil de; devlet toplum ve birey için çalışmalıdır. Eğitim sistemi değiştirilmeli, eğitim bireyin üretici olarak yetiştirmesini sağlayacak uygulamalı bir eğitim olmalıdır.

Prens Sabahattin'in bu koyu bireyci anlayışı, onu ve yandaşlarını Osmanlı Devleti'ni federal bir yönetime dönüştürme çabasına itmiştir. Osmanlı ülkesi bölgelere ayrılmalı ve bu bölgelere tam bağımsızlık değil ama belli kurallar dahilinde özerklik verilmelidir. Bunun sağlanması için de büyük devletlerden (düvel-i muazzama) destek istenmelidir. Bu özerk bölgeler gene Osmanlı Devleti'ne ve devletin padişahına bağlı olacak, sadece üretim, ekonomi, sanayi, bayındırlık gibi konularda kendi başlarının çaresine bakacaklar; ona göre örgütlenmelere gideceklerdir. Böylece imparatorluk sınırları içinde yaşayan azınlıkları ve etnik grupları oluşturan bireyler zenginleşecek, onların zenginliği ile devlet de zenginleşecek, kalkınacak ve güçlenecektir.

Prens Sabahattin ve taraftarı Jön Türkler'in savunduğu bu görüşler, günümüzde “yerel yönetim” olarak isimlendirilen “adem-i merkeziyet”, yine günümüzde “girişimcilik” olarak övülen “teşebbüs-ü şahsî” ve günümüzde “liberalizm” denen “hürriyet” fikirlerinin ilk ortaya çıktığı görüşler olarak değerlendirilebilir.

Sosyalist Akımlar

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında üretilen kurtuluş çareleri arasında sayabileceğimiz “Sosyalist Akımlar” da göze çarpmaktadır. Ancak bu akımlar dar bir çevre ve dar bir kadro dışında filizlenme imkânı bulamamıştır. Bu akım, görüşlerini Hüseyin Hilmi'nin çıkardığı “İnsaniyet” ve “İştirak” gazetelerindeki yazılarla yaymak istemiştir. 1910'da Hüseyin Hilmi, Namık Hasan, Pertev Tevfik, İs-mail Faik, Baha Tevfik, Hamdi Suphi'nin kurduğu “Osmanlı Fırka-sı” uzun ömürlü olamamış, kısa süren çalışmalarından sonra kapatılmıştır. II. Meşrutiyet meclisinde bazı milletvekillerinin de sosyalist düşünceye sahip oldukları bilinmekle beraber, bunlar da sosyalist düşünceyi bilinçli düzeye ulaştıramamış, yaygınlaştıramamışlardır. Dr. Refik Nevzat tarafından 1911'de Paris'te “Osmanlı Sosyalist Parti-si”nin şubesi açılmış, orada yayınlanan “Beşeriyet Gazetesi” yaptığı yayınlarla Türk milletinin ancak sosyalist düşünceyle Batıyı yakalayabileceğini anlatmaya çalışmıştır.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1914–1918)

- **Birinci Dünya Savaşı'nın Genel Sebepleri**

1914'te başlayan I.Dünya savaşı, o güne kadar dünya milletlerinin yaşadığı en kanlı olaylardan biri olmuştur. Bu savaş, tüm dünyayı derinden etkilemiştir. Savaş dört yıl sürmüş, dört yıl boyunca dünyanın çeşitli bölgelerinde Avrupa savaş sanayisinin ürettiği yeni silahlar oluk oluk insan kanının akmasına neden olmuştur. Devletleri böylesine kanlı bir savaşın içine iten sebepleri **XIX.** yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da meydana gelen gelişmelerde aramak gerekir. Bu gelişmelerin en belli başlıları, Sanayi Devrimi ve Sömürgecilik, Silahlanma yarışı, Milliyetçilik ve Bloklaşma olarak ifade edilebilir.

- **Sanayi Devrimi ve Sömürgecilik**

XVIII. Yüzyılın ikinci yarısına kadar Avrupa'da temel zenginlik kaynağı topraktı. Bunu el sanatları ve ticaret izliyordu. Rönesans'ın getirdiği akılcı uygulamalar bilimi inancın dar kalıplarından çıkararak gözlem ve deneyin etkisi altına sokması, Avrupa'da önemli gelişmelere yol açtı. Tarım teknolojisinde yapılan yeniliklerle üretimde büyük artışlar sağlandı. Bilim adamları insan ve hayvan emeğinin yanında buhar gücünden de yararlanmanın yollarını araştırdı ve buharlı makineler üretim alanına sokularak elle üretim devri kapandı, fabrikasyon üretim devri başladı. Havagazı, elektrik ve petrolün de sanayide kullanılması Avrupa'daki üretimi artırırken hammadde bulma ve üretileni satma sorunlarını ortaya çıkardı. İşte, bu iki olgu, Avrupa'nın güçlü devletlerini sömürgeleri elde tutma, yeni sömürgeler elde etme yarışına soktu.

❑Silahlanma Yarışı

❑Fransız İhtilali

I.Dünya savaşına giden yolda diğer önemli bir gelişme de yine tüm dünyayı etkileyen ve sonraki dönemler için de bu etkisini devam ettiren Fransız İhtilali idi. Fransız İhtilalinin başarıya ulaşmasından sonra, her ulusun kendi ulusal devletini kurma düşüncesi hızla Avrupa'ya yayıldı. İmparatorluklarda kaynaşmalar, hatta parçalanmalar başladı. Kendi ulusal devletlerini kurma düşüncesiyle başlayan Milliyetçilik, giderek “devletin gücünü artırma, itibarını yükseltme” biçimine dönüştü. Bu da, devletlerarasındaki çelişkileri artırdı, savaşa giden yolu kısalttı.

❑Devletlerin Bloklaması

❑Fransa'nın İntikam Politikası

❑Avusturya–Macaristan Veliahdının Saraybosna'da Öldürülmesi

Avusturya–Macaristan İmparatorluğu'nun uyarılarına kulak asmayan Sırbistan bu ülkenin sınırları içinde yaşayan Sırları ve Slavları kışkırtmaktan vazgeçmiyordu. **1908'de** Bosna'nın Avusturya–Macaristan'a geçmesi ile bu bölge üzerinde hak iddia eden Sırlar yoğun Milliyetçilik propagandası yapıyorlardı. Avusturya-Macaristan Sırlara gözdağı vermek amacı ile Bosna'nın Saraybosna şehrinde büyük bir askeri tatbikat gerçekleştirdi. Bu tatbikatın ardından da Avusturya veliahdı **François Ferdinand** bir resmigeçit düzenleyerek halkı selamladı. Bu sırada bir Sırp Milliyetçisi (**Gabriel Prençip**) veliahda suikast düzenledi ve onu öldürdü (**28 Haziran 1914**).

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI , OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞA GİRMESİ VE SEBEPLERİ

28 Haziran 1914'te Avusturya Macaristan Veliahdının öldürölmesi I.Dünya savaşının başlamasında önemli bir etken oldu. Nitekim bu durum Avrupalı devletlerarasında büyük bir gerginlik yaratmıştı. Zaten savaşın başlaması için önceden tüm şartlar hazır vaziyetteydi sadece bir kıvılcım beklenmekteydi. İşte o kıvılcım veliahdın öldürölmesi olacak ve yaşanan gerginlik sonucu savaş **1 Ağustos 1914'te** Almanya'nın Rusya'ya savaş ilanı ile başlamış olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin birinci dünya savaşına girişindeki amaçları ise, üçlü ittifak grubunu oluşturan devletlerin yardımı ile yakın dönemde kaybettiğı, halkın çoğunluğunu Türk ve Müslümanların oluşturduğu toprakları yeniden kazanmak, içine düştüğü yalnızlık duygusundan kurtulmak, Kafkaslar ve İran üzerinden Orta Asya'ya ulaşarak Turan İmparatorluğunu kurmak, halifeye sarsılan otoritesini yeniden kazandırmak, azınlıkların elindeki ekonomiyi Türklerin eline geçirmekti.

Osmanlı Devleti'nin bu amaçları tek başına gerçekleştirmesinin zor olduğunu gören İttihatçılar, Avrupa'da ki yeni gelişmelerden yararlanmak istediler. Her ne kadar Osmanlı Devleti savaş başladığında tarafsızlığını ilan etmiş ise de sınırlarının güvenliğini korumak için seferberlik ilan etmiş, dolayısıyla savaşa hazırlanmaya başlamıştır.

Kısaca Osmanlı Devletinin Savaşa giriş nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Devletin varlığını devam ettirmek istemesi,
- Siyasi arenada yalnız kalınmak istenmemesi,
- Rus tehdidi,
- Almanya'nın savaşı kazanacağına kesin gözüyle bakılması,
- Kaybedilen toprakların telafi edilme düşüncesi,
- Türk ve İslam dünyasının esaretten kurtarılmak istenmesi,
- Harbiye Nazırı Enver Paşa, Dâhiliye Nazırı Tâlat Paşa ve Sadrazam Sait Halim Paşa'nın Alman taraftarı olması.

OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

- Birinci dünya savaşının başlamasından kısa bir süre sonra savaşa dahil olan Osmanlı Devleti, savaştığı cephe sayısını müttefiklerinin de etkisiyle arttırmış ve savaştığı alan genişlemiştir. Böyle bir durumun Osmanlı Devletine dezavantaj oluşturduğu kısa zaman zarfı içinde anlaşılacaktı. Asker sayısının az olması, ekonomik zayıflık v.b sebepler , artan cephedeki askerlere ulaşmayı ve mücadeleyi daha da zorlaştırıyordu.
- **Kafkas cephesi**

Avrupa cephe savaşlarında sıkışan Almanya, Osmanlı Devleti'nden acilen Kafkas cephesini açmasını istiyordu. Çünkü bu durumda Rus kuvvetleri bölünecek ve bir kısmı güneye gidecekti. Osmanlı orduları onları oyalarken kendisi de Avrupa cephelerinde nefes alma imkânı bulacaktı. Almanya kendisine yakın gördüğü Enver Paşa'nın desteğini alarak Osmanlı Devleti'ni bu cepheyi açmaya ikna etti. Erkan-ı Harbiye vekili olan **Enver Paşa** Kafkas cephesinin Osmanlı Devleti için yeni fırsatlar yaratabileceğine inanıyordu. Ruslara güneyden cephe açılması halinde müttefikimiz olan Almanya'nın rahatlayacağı kesindi.
- **Kanal cephesi**

İngiltere açısından Süveyş kanalı hayati bir öneme sahipti. Asya'daki sömürgelerinden getirdiği asker ve malzemeleri buradan memleketine taşıyordu. Almanya bu yolu kestiği takdirde İngiltere'nin perişan olacağını biliyordu. Bu yüzden Osmanlı Devleti'ni kanal harekâtı için ikna etti. Bahriye nazırı olan Cemal Paşa bu cephedeki IV. Ordunun başına tayin edildi. Yaklaşık 35000 asker ve çok kısıtlı imkânlarla yapılan bu harekâtın hiçbir başarı şansı yoktu. Erzak ve cephane bakımından çok yetersiz olan Osmanlı Ordusu yaklaşık 500 km.lik yolu yaya geçmek zorunda idi. Zor şartlarda bu yol da kat edildi. Bu arada peksimetten ibaret erzak da bitti.

- **Çanakkale cephesi**

Yukarda bahsettiğimiz iki cephe bizim açımızdan taarruz cephesi idi. Çanakkale cephesi ise savunma cephesidir. Çanakkale Cephesi'nin açılmasına Rusların isteği üzerine karar verilmiştir, ama burada bir cephe açılması çok daha önce düşünülmüştü. Nitekim Balkan savaşında ele geçirdiği Ege Adalarını sağlama bağlamak ve Türkleri Ege Denizinden uzaklaştırmak isteyen Yunanistan, 19 Ağustos 1914'de Osmanlı Devleti'nin henüz tarafsız bulunduğu günlerde, İngiltere'ye müracaat ederek Çanakkale'de bir cephe açılmasını önermişti. O tarihte İngiltere, böyle bir hareketin Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesini hızlandıracağı endişesiyle bu öneriyi reddetmişti.

- ***Özetleyecek olursak İtilaf Devletleri açısından bu cephenin açılma gerekçeleri şunlardı :***
- Çanakkale ve İstanbul boğazlarını ele geçirip aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına son vermek.
- Osmanlı Devleti'ni saf dışı bırakarak Almanları zor duruma düşürmek ve bu şekilde savaşı daha kısa bir süre içerisinde bitirmek.
- Rusya'ya silah ve cephane yardımı yapmak ve böylece, çöken Rus cephesini yeniden ayağa kaldırarak Almanya'yı doğudan sıkıştırmaktır.
- Rusların elinde bulunan tahıl stoklarından yararlanmak ve bu şekilde Avrupa'da baş gösteren erzak sıkıntısına çözüm bulmak.
- Bütün bu amaçlar tahakkuk ettiği takdirde savaşa girme konusunda karasız kalan Balkan devletlerinin İtilaf Devletleri safında savaşa girmesini sağlamak.
- Osmanlı Devleti'nin Süveyş Kanalı ve Hint yolu üzerindeki baskısını kaldırmak ayrıca Orta Avrupa'ya ilerlemiş bulunan Alman-Avusturya ordularını arkadan çevirmek.

Bunun yan ısıra Osmanlı devleti Çanakkale bölgesinde birde deniz savunması yapmıştır.

- ❖ İtilaf devletleri, Çanakkale harekâtına 12'si İngiliz, 4'ü Fransız olmak üzere 16 Muharebe gemisi, 6 muhrip, 14 mayın arama tarama gemisi ve 1 uçak ana gemisi ayırmışlardı. Ayrıca, 4 hafif kruvazörle 16 muhribin, 5 İngiliz, 2 Fransız denizaltısının, altı deniz uçağı taşıyan uçak ana gemisi de bu harekâta katılmıştır.
- ❖ Çanakkale Boğazı'ndaki Türk savunma tertibinin belkemiğini müstahkem mevki teşkil ediyordu. Mart 1915 başlarında Çanakkale Müstahkem Mevki emrinde 27 batarya halinde teşkilatlanmış çeşitli çapta 104 top ve bir de mayın grubu vardı. Topların bir kısmı savaş gemilerinden çıkarılmış gemi toplarıydı.
- ❖ Boğaza giren Müttefik Donanması'ndan ilk isabeti “Gaulois” isimli gemi aldı ve sulara gömüldü. Daha sonra Fransızların Suffren gemisi birkaç isabet aldı. Öğleden sonra ise, Fransız muharebe gemisi Bauvet aldığı isabetlerle birkaç dakikada battı. Bir süre sonra da İngilizlerin Irresistable gemisi etkisiz hale getirildi. Ona yardım için giden Ocean isimli gemi de savaş dışı kaldı. Her iki gemi de, açılan topçu ateşleriyle batırıldı. Yara alan bir diğer gemi ise Queen Elisabeth'tir. Müttefiklerin İnsan zayiatı ise, çoğu ölü olmak üzere 800 kişiyi aşmıştır. Türk kuvvetlerin zayiatı 24 şehit 43 yaralıdır. Dört ağır top harap olmuş, üç top hasara uğramış, bir cephanelik infilak etmiştir.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN GENEL SONUÇLARI

- I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti kendi çıkarları için değil Almanların çıkarları doğrultusunda hareket etti ve bunun için ağır bedeller ödedi. Müslüman Araplar Osmanlı Devleti'nden ayrıldılar. Böylece ümmetçilik anlayışı önemini kaybetti.
- Bu savaşta Osmanlı Devleti, içinde bulunduğu yönetim zafiyetinden dolayı akıl ve mantıkla değil, hayal ve duygularla hareket etti. Düşmanın ve kendilerinin gücünü tam kavrayamadı. Bu da Osmanlı Devletinin bu savaşta mağlup olmasına sebep oldu
- Monarşilerin yerini cumhuriyet aldı. Bu rejim değişikliği özellikle yenilen devletlerin bünyesinde meydana geldi.
- Savaş sonunda sınırlar çizilirken milliyetçilik ilkesi dikkate alınmamış azınlıklarla ilgili sorunlar ortaya çıkmıştır.
- Bu savaşta Teknoloji kullanmanın avantajları net bir şekilde görüldü. Zehirli gazlar, savaş uçakları ve tanklar ilk kez bu savaşta kullanıldı. Rus ordusu, sevkıyatı tren ve gemilerle yaparken, Osmanlı ordusu bu imkânlardan yoksundu.

- I.Dünya savaşında gelişen silah teknolojileri nedeniyle cephe kavramı değişmiş ve sivil alanlar da hedef haline gelerek, çok sayıda sivil insan kaybının yaşanmasına neden olmuştur.
- Savaş sonunda imzalanan antlaşmalar çok kısıtlayıcı hükümler taşıdığı için yenilen devletlerde diktatörlükler ortaya çıktı. Örneğin, Almanya, İspanya, İtalya ve Rusya'da dikta rejimleri kuruldu. Bu yönetimler, gerilimi tırmandırdı ve İkinci Dünya Savaşı'na sebep oldu.
- Bu savaşta en az tahribat görerek kârlı çıkan devletlerden biri de ABD oldu. İtilaf Devletleri yanında yer alan ABD savaş sırasında İtilaf devletlerine sattığı silahlar sebebiyle ekonomisini çok güçlendirdi. Kendi topraklarında savaş görmedi. 1822 yılından beri izlediği Monroe Doktrininden vazgeçmeyen ABD, ancak 1917 başlarında savaşa girdiği süreçte bu doktrininden kısa bir süre de olsa uzaklaştı. Savaştan sonra yeniden içe kapanma, yalnızcılık politikasına çekildi.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTAN ÇEKİLMESİ VE MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI

- Amerika Birleşik Devletlerinin İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesi I.Dünya Savaşı'nın gidişatını değiştirdi. Diğer devletler gibi Osmanlı Devleti de bu olaydan etkilendi. **1918** yılı yazı ve sonbaharındaki askeri hareketlerde İttifak Devletleri büyük güç kaybına uğrayarak geri çekildiler. 1918 Eylül'ün ikinci yarısında Bulgar cephesi yarıldı ve **29 Eylül'de** Bulgaristan mütareke imzalamak zorunda kaldı. Almanya barış istedi. Arkasından Osmanlı Devleti mütareke talebinde bulundu.
- Hükümet **26 Ekim 1918** Bahriye Nazırı Rauf Bey'in başkanlığında dışişleri müsteşarı Reşat Hikmet ve kurmay Yarbay Sadullah beylerden oluşan bir heyeti Mondros'a gönderdi. Burada Wilson ilkeleri doğrultusunda hazırlandığı izlenimini veren fakat yoruma açık hükümleriyle Osmanlı Devleti'nin varlığını ortadan kaldırııcı nitelikler taşıyan mütareke metni **30 Ekim 1918'de** imzalandı.
- **Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Sebepleri:**
 - Cephelerden Gelen Kötü Haberler
 - Bulgaristan'ın Savaştan Çekilmesi
 - Wilson İlkelerine Duyulan Güven
 - Fransa'nın Trakya'ya Yığınak Yapması

- **Mondros Ateşkes Antlaşması'nın İmzalanması**
- Bahriye Nazırı Rauf Bey'in başkanlığında bir heyet hazırlandı ve 27 Ekim günü Limni Adası'nın Mondros Limanında Agememnon Zırhlısı'nda görüşmeler başladı. Türk heyetinin hiçbir talebi dikkate alınmadı. Çok ağır şartlar taşıyan ateşkes antlaşması mecburen kabul edildi. Oldukça muğlâk ifadeler taşıyan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın bu tehlikeli yönünü fark etmiş olan Mustafa Kemal telgraf ile Rauf Bey'i uyarmıştı.
- **Mustafa Kemal özetle şu itirazları dile getirmişti:** *Osmanlı Hükümeti bu mütareke ile kendini kayıtsız şartsız düşmana teslim etmeğe muvafakat etmiştir (onay vermiş). Yalnız muvafakat etmiş değil, düşmanların memleketi istilası için onlara muaveneti (yardımı) de vaat eylemiştir. Bu Mütareke olduğu gibi tatbik edildiği takdirde memleketin baştan sona kadar işgal ve istilaya maruz olacağı şüphesizdir.*
- Barış görüşmelerinde Osmanlı yönetimi önceliği silahların susmasına vermiş görünüyordu. Hele bir barış gelsin ardından zaman kazanıp durumu lehimize döndürmenin yollarını nasıl olsa buluruz düşüncesindeydi. **Hatta Rauf Bey o kadar memnundur ki bu antlaşmadan mutluluğunu şu sözlerle ifade etmiştir.** *“Mütarekeyi imzaya giderken bugünkü gibi sevinçli döneceğimi tahmin etmiyordum... bu mütareke ile devletimizin istiklali, saltanatımızın hukuku tamamiyle kurtarılmıştır.”* O yüzden de şartların ağır olmasını çok dert etmiyordu.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Önemli Maddeleri

- *Toplam 25 madde olan Ateşkes Antlaşması'nın önemli maddeleri kısaca şunlardır:*
- **1. madde-** Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının açılması, Karadeniz'e serbestçe geçişin temini ve Çanakkale ve Karadenizin İtilaf Devletleri tarafından işgali sağlanacaktır.
- **4. madde -** İtilaf Devletlerinin bütün esirleri ile Ermeni esirleri kayıtsız şartsız İstanbul'da teslim olunacaktır.
- **5. madde -** Hudutların korunması ve iç asayişin temini dışında, Osmanlı ordusu derhal terhis edilecektir.
- **6. madde -** Osmanlı harp gemileri teslim olup, gösterilecek Osmanlı limanlarında gözetim altında bulundurulacaktır.

- **7. madde** - İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkına sahip olacaktır.
- **11. madde** - İran içlerinde ve Kafkasya'da bulunan Osmanlı kuvvetleri, işgal ettikleri yerlerden geri çekilecekler.
- **12. madde** - Hükümet haberleşmesi dışında, telsiz, telgraf ve kabloların denetimi, İtilaf Devletlerine geçecektir.
- **14. madde** - İtilaf Devletleri kömür, mazot ve yağ maddelerini Türkiye'den temin edeceklerdir.(Bu maddelerden hiç biri ihraç olunmayacaktır.)
- **15. madde** - Bütün demiryolları, İtilaf Devletleri'nin zabıtası tarafından kontrol altına alınacaktır.
- **16. madde** - Hicaz, Asir, Yemen, Suriye ve Irak'taki kuvvetler en yakın İtilaf Devletleri'nin kumandanlarına teslim olunacaktır.

17. madde - Trablus ve Bingazi'deki Osmanlı subayları en yakın İtalyan garnizonuna teslim olacaktır.

20. madde - Gerek askeri teçhizatın teslimine, gerek Osmanlı Ordusunun terhisine ve gerekse nakil vasıtalarının İtilaf Devletleri'ne teslimine dair verilecek herhangi bir emir, derhal yerine getirilecektir.

22. madde - Osmanlı harp esirleri, İtilaf Devletleri'nin nezdinde kalacaktır.

24. madde – Vilayat-ı sitte (Altı vilayet) (Erzurum, Van, Harput, Diyarbakır, Sivas, Bitlis)'de bir kargaşalık olursa, vilayetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilaf Devletleri haiz bulunacaktır. (Antlaşmanın 24.maddesi İngilizce metinde “Six Armenian Vilayets” şeklinde geçmektedir. Bu ise açık bir şekilde altı vilayetin Ermenilere verileceğinin bir göstergesidir

❖ **Not:** *Antlaşmanın maddeleri uluslar arası eşitlik kurallarına aykırı olup, Osmanlı ülkesini tamamen işgale açık hale getirmiştir.*

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Sonuçları

- Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir. Çünkü İstanbul'un işgaline izin verilerek bağımsız hareket etme kabiliyeti ortadan kaldırılmıştır.
- Antlaşmanın muğlâk maddeleri İngilizlere duyulan güven sebebiyle aleyhimize yorumlanmaz diye düşünülmüş ancak böyle olmamıştır.
- Mustafa Kemal'in de belirttiği gibi antlaşmalar hukuki metinlerdir ve net ifadeler taşıması gerekir. Bu antlaşma ise keyfi yorumlanmaya son derece müsaittir.
- Wilson ilkelerinden ümit kesilmediği için bize haklarımızın verileceğine dair ümitler korunmaktadır. Bu yüzden Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri kurularak bulundukları bölgede çoğunluk olduklarını ispatlamaya çalışmışlardır. Bu iyi niyetli girişimler, işgaller başladıktan sonra özellikle de İzmir'in işgalinden sonra yerini silahlı direnişe bırakacaktır.
- Bu antlaşma Anadolu'nun işgaline ortam hazırlamıştır.
- Altı vilayet ile ilgili özel bir hüküm konulması burada kurulması düşünülen Ermenistan için hazırlık anlamına gelmektedir.

İşgal Altında Bulunan Şehirler Ve İşgalci Devletler

- **Anadolu'da Yapılan İşgaller**

- **İngilizler :** Çanakkale, Musul, Batum, Antep, Konya, Maraş, Samsun, Bilecik, Merzifon, Urfa ve Kars'ı işgal ettiler.
- **Fransızlar :** Trakya'daki demiryolunun önemli istasyonlarını ve **Dörtyol, Mersin, Adana ve Afyon** istasyonunu işgal ettiler. İngilizler tarafından işgal edilen, Güney Doğu'daki bazı iller (**Urfa, Antep ve Maraş**) daha sonradan Fransızlara terk edilmiştir. İngiltere'nin işgal ettiği yerlerde pek olay çıkmazken Fransız işgal bölgelerinde sürekli olay çıkmıştır.
- **İtalyanlar :** Antalya, Kuşadası, Bodrum, Fethiye ve Marmaris'i işgal ettiler. **Konya ve Akşehir'e** de asker yolladılar. İtalyanlar işgal sırasında Türklerle karşı karşıya gelmekten sakındılar. İngilizler tarafından aldatılmış olmayı hazmetmedikleri için Yunan işgaline karşı gizlice Türkleri desteklediler.

• İstanbul'un İşgali

İtilaf Devletleri, kasım ayının başında Çanakkale'ye asker çıkarmışlardı. Bunun ardından 55 gemi (22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan ve 4 Yunan) ve 6 denizaltıdan oluşan büyük bir filo 13 Kasım 1918 günü İstanbul'a geldi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzası sırasında Rauf Bey'e hem boğazlardan Karadeniz'e gece geçileceği, hem de içlerinde Yunan gemisi olmayacağı yolunda söz verilmiş olmasına rağmen bu sözler tutulmadı.

Aynı gün İskenderun'dan yola çıkan **Mustafa Kemal** de İstanbul'a gelmişti. İstanbul'un İtilaf Devletleri'nin donanması tarafından işgal edilmiş durumunu gördüğünde; **“Geldikleri gibi giderler!”** sözü ile işgale karşı kayıtsız kalmayacağını ve bu konuda ileriye yönelik bir takım planları olduğunu da ifade ediyordu.

• İzmir'in İşgali

Yunanlılar, 15 Mayıs 1919'da İtilaf Devletleri'nin donanmalarının koruyuculuğu altında, yüzyıllardır Türk olan "Güzel İzmir"e asker çıkardılar. İzmir Rumları Kordon'da Yunan askerini coşkun sevgi gösterileriyle karşılıyordu. **Başpiskopos Chrysostomos** gemilerden inen Yunan askerlerini kutsuyor ve karaya çıkan askerler silah çatarak hora tepiyorlardı. Sabah saat 9'da üç Yunan alayı karaya çıkmış bulunuyordu. Saat 10'da Yunan askerleri, Rumların gösterileri arasında şehri işgal etmek için yürüyüşe geçtiler.

Askeri Otelin önüne geldikleri sırada Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) Gazetesi'nin başyazarı vatanperver **Hasan Tahsin (Osman Recep Nevres)** adında bir Türk ateş açtı. Fakat derhal öldürüldü. Başka bir genç ise Yunan bayrağını taşıyan askeri vurdu. Bundan sonra birden fazla **Türk** askeri ve vatandaşı haince öldürülmüştür. Şehrin diğer yerlerinde de olaylar, daha doğrusu yağma, öldürme ve tecavüz olayları başladı. Türklere ait evler ve işyerleri Rumlar tarafından yağmalanıyor, canını, malını, namusunu korumak isteyen Türkler öldürülüyordu. Bütün bu olaylar "**uygar ulusların temsilcilerinin**" gözleri önünde, "uygar devletlerin" izniyle yapılıyordu. **Sadece işgalin ilk günü şehit edilen Türklerin sayısı 2 bini geçiyordu. Çevre köy ve kazalardaki olaylarla bir iki gün içinde 5.000 kadar Türk öldürüldü.** Uygur dünyanın gözleri önünde bir insanlık dramı yaşanıyor. Ancak yaşanan bu katliam karşısında Batılı medeni ülkeler Helen Medeniyetinin çocukları dedikleri Yunanlılara alkış tutuyorlardı.

CEMİYETLER

- Millî mücadele sırasında kurulan cemiyetleri birkaç kategoride incelemek gerekiyor. Önce bu cemiyetleri millî mücadeleye yararlı veya zararlı cemiyetler olarak ele alacağız. Daha sonra zararlı görülen cemiyetlerin azınlıklar ve Türkler tarafından kurulmuş olanlarına göz atacağız. Konumuzun sonunda da bu cemiyetlerin genel özellikleri üzerinde duracağız.
- **Burada cemiyetlere tek tek yer veremeyeceğimiz için sadece isimlerini zikretmekle yetineceğiz.**
- **Zararlı Cemiyetler**
 - Azınlıklar Tarafından Kurulan Cemiyetler
 - Osmanlı Devleti'nin parçalanmaya başladığını gören iç ve dış düşmanlar dağılan imparatorluk topraklarından pay kapmak için hızlı bir yarış içine girmişlerdi. Şark Meselesi diye özetlenen Osmanlı topraklarının paylaşımı kolay halledilecek bir mesele değildi.

Dış devletlerin göz koyduğu toprakların yanı sıra içindeki azınlıklar da eski ve tarihi hesapları karıştırıp kopan parçalardan pay almanın derdine düşmüşlerdi.

- **Rum Cemiyetleri**

- **Etnik-i Eterya**
- **Mavr-i Mira (Kara Gün)**
- **Pontus Rum Cemiyeti**

- **Ermeni Cemiyetleri**

- **Armenakan Komitesi**
- **Hınçak Cemiyeti**
- **Taşnak Cemiyeti**

- **Yahudi Cemiyetleri**

Osmanlı Yahudileri XV. yüzyıl başlarında İspanya katliamından kaçarak buraya sığınmış ve kabul görmüş Musevilerden oluşmakta idi. Bundan önce Osmanlı Devleti bünyesinde sayıları çok azdı. Ticaret kabiliyetleri sebebiyle devlet içinde itibar görmüş ve oldukça rahat bir yaşam sürmüşlerdi. I. Dünya Savaşı sırasında Yahudiler tarafından, İngilizlerin Filistin'den yurt verme vaadine karşılık **Siyon Alayları** kurulmuş, özellikle Çanakkale Savaşı'nda İtilaf Devletlerini desteklemişlerdi. Yahudilerin bu tutumu Osmanlılara oldukça ağır gelmişti.

Türkler Tarafından Kurulan Zararlı Cemiyetler

- **Hürriyet ve İtilaf Partisi**

- Osmanlıcılık görüşünü benimsemiştir.

- **Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti**

- Saltanata ve hilafete bağlılık esasına dayanmıştır.

- **Kürt Teali Cemiyeti**

- Wilson Prensiplerinin getirdiği haklardan yararlanarak Kürt Devleti kurmak amacı ile kurulmuş bir cemiyettir. Kurucusu Seyit Abdülkadir'dir. İngiltere tarafından desteklenmiştir. . İngilizler Rusya'nın güneye inmesini önlemek için Doğu Anadolu'da Ermenistan ve Kürdistan şeklinde iki tampon devlet kurmak istiyordu. Ayrıca kukla Kürt Devleti bölgede Türklere, Araplara ve İran'a karşı koz olarak kullanılabilirdi. Bu şekilde petrol bölgelerinde hâkimiyeti ellerinde tutabilirlerdi. Yaklaşık 90 sene önce tasarlanan bu projenin ABD ile birlikte yeniden canlandırılması dikkat çekicidir. Şubeleri Güney ve Doğu Anadolu'da olmasına karşın siyasi faaliyetlerde kolaylık olsun diye merkezi İstanbul'da kurulmuştur. **Jin** ve **Kürdistan** adı ile yayın organları çıkmıştır. (Kürt halkı tarafından pek itibar görmemiştir).

- **İngiliz Muhipleri (Sevenleri) Cemiyeti**

- İngiliz mandasını savunan bir cemiyetti. Bir kısım Türk aydınının üyesi olduğu bu cemiyete göre Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığı imkânsız görünüyordu ve ancak büyük bir devletin himayesi altında varlığını sürdürebilirdi.

- **İslam Teali Cemiyeti**

- İskilipli Atıf Hoca tarafından kurulmuştur. Hürriyet ve İtilaf Partisi ile eşgüdüm halinde çalışmıştır. Halifeye bağlılık esasına göre hareket etmiştir. Millî Mücadele'ye karşıdır. Dünya Müslümanlarının birleşmesinden yana **ümmeççi** bir politika izlemiştir.

- **Wilson Prensipleri Cemiyeti**

- **Halide Edip, Refik Halit** gibi yazarlar tarafından kurulmuş bir cemiyettir. *Ülkenin içinde bulunduğu zorluktan kısa sürede kurtulamayacağını bu yüzden ABD gibi büyük bir devletin himayesine girmek gerektiğini, kalkınmanın ancak bu şekilde sağlanabileceğini savunmuşlardır.*¹⁵ veya *25 yıllık bir Amerikan mandasından sonra Türkiye güçlü ve müreffeh bir ülke haline gelebilirdi. Gibi bir düşünceyi benimsemişlerdi.* Sivas kongresinde uzun tartışmaların ardından bu teklif reddedilmiş tam bağımsızlık yönünde karar alınmıştır.

Yukarıda bahsedilen cemiyetler dışında **Osmanlı İlayı Vatan, Tarık-i Salah, Askeri Nigehban** ve **Trabzon ve Havalisi Ademi Merkezîyet Cemiyeti** gibi birçok cemiyetin bu dönem içerisinde Millî mücadele karşıtı faaliyetler içinde olduğu bilinmektedir.

❑ **Özellikleri:**

- ✓ Müslümanlar tarafından kuruldu.
- ✓ İşgallerin kolaylaşmasına neden oldu.
- ✓ Ulusal direnişe karşı faaliyet yürütmüşlerdir.
- ✓ İtilâf devletleri tarafından desteklenmişlerdir.
- ✓ Saltanat ve hilafet yanlısıdırlar

Yararlı Cemiyetler (Milli Cemiyetler)

- Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra İtilaf devletleri işgallere başlamış İstanbul hükümeti ise bu işgallere kayıtsız kalmıştır. Bu durum karşısında Türkler, asırlardır yaşadıkları toprakların ellerinden çıkmaması için faaliyetlere başlayarak Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri kurdular. Bir yandan işgalci güçlere öte yandan azınlıklara karşı mücadeleye giriştiler. Bu cemiyetleri bölgesel ve genel amaçlı olarak iki kısma ayırabiliriz:
- *Bölgesel Amaçlarla Kurulanlar*
 - Şark Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
 - Trabzon Muhafaza-i Hukuk-i Millîye Cemiyeti
 - Kilikyalılar Cemiyeti
 - İzmir Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti
 - Trakya - Paşaeli Cemiyeti
 - Kars Millî İslam Şûrası

Genel Amaçlı Yararlı Cemiyetler

- Millî Kongre Cemiyeti
- Karakol Cemiyeti
- Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Millî Cemiyetlerin Genel Özellikleri

- ✓ Milliyetçi düşüncelerle kurulmuşlardır.
- ✓ Ulusal mücadeledeki teşkilatlanmanın temelini oluşturmuşlardır.
- ✓ İşgalci kuvvetlere ve zararlı cemiyetlerin faaliyetlerine karşı mücadele etmişlerdir.
- ✓ Sivas Kongresinde birleşerek Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını almışlardır. Bu tarihe kadar genellikle bölgesel amaçlı hareket etmişlerdir.
- ✓ Millî mücadeleye zemin hazırlamışlardır.
- ✓ Basım, yayın, miting, propaganda, bildiri, broşür dağıtmak gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır.
- ✓ Bu Cemiyetler **(Karakol cemiyeti hariç)** hiç kimsenin etkisi olmadan kendiliğinden halk hareketi olarak kurulmuşlardır.

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SAMSUN'A ÇIKIŞI VE KONGRELER DÖNEMİ

➤ Samsun'daki Faaliyetler

- **Mustafa Kemal Paşa**, İstanbul'dan **16 Mayıs 1919** tarihinde son defa Padişahla görüştüktan sonra yola çıktı ve üç gün süren zorlu bir yolculuğun ardından 19 Mayıs günü **Samsun'a** vardı. Bandırma vapuru ile yapılan yolculuk sırasında yanında değişik rütbe ve sınıftan **18 kişiden** oluşan maiyeti vardı.
- **Mustafa Kemal'in** geniş yetkilerle donatılmış olması **ingilterenin** dikkatinden kaçmamıştır. Bunun içindir ki **Mustafa Kemal'i** taşıyan **Bandırma** vapurunun peşine bir takipçi koymuşlardı.
- Mustafa Kemal Paşa gözaltında olduğunu bildiği içindir ki Samsun'daki faaliyetlerinde güvenliği elden bırakmadı. Zira burada uzun süre kalmak düşüncesinde de değildi. Samsuna varır varmaz, bölgenin asayiş ve güvenlik durumu ile ilgili incelemelerde bulunmuş ve bir rapor hazırlayıp 22 Mayıs 1919'da Sadarete göndermiştir.

➤ **Raporda :**

- Samsun ve havalisindeki asayişsizliğin asıl sebebi Rumlardır. Bölgedeki Rumlar siyasi emellerinden vazgeçerlerse asayiş kendiliğinden düzelir.
 - Türklüğün yabancı işgal ve kontrolüne tahammülü yoktur.
 - Yunanlıların İzmir’de hakları yoktur, işgal geçicidir.
 - Türk Milleti, Millî hâkimiyet esasını ve Türk Milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunu gerçekleştirmeye çalışacaktır.
- Bu rapordan da anlaşılacağı gibi Mustafa Kemal, ülkenin genel sorunları ile yakından ilgilenmektedir. Özellikle dördüncü madde, düşüncelerini daha belirgin şekilde yansıtmaktadır. Ayrıca bunları hükümete bildirmekle, kendisine verilen görevin dışında bir takım işlerle ilgilendiğini de göstermektedir. Bundan dolayı İstanbul hükümeti bu raporu olumlu karşılamamıştır.

➤ **Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919)**

Mustafa Kemal Paşa Havza’ya gelir gelmez çalışmalara başladı. 28 Mayıs tarihinde askeri ve mülki erkâna gönderdiği telgraf ile onlardan yapmaları gereken işleri istedi.

Bunlar:

- Büyük devletlerin temsilcilerine ve hükümete uyarı telgraflarının çekilmesini,
- Gösteriler sırasında düzenin korunmasını ve özellikle Hristiyan azınlıklara yönelik eylemlere fırsat verilmemesini,

- Millî teşekküllerin hükümete telgraflar göndererek milletin arzusunun tam bağımsızlıktan ve çoğunluk haklarının korunmasından yana olduğunu bildirilmesini istedi.
- Ayrıca resmi görevi çerçevesinde Sivas, Trabzon, Erzurum vilayetlerinin genel durumunu ifade eden bir raporu sadarete göndermiştir.

Mustafa Kemal'in Samsun'dan sonra Havzada çalışmalarını daha da hızlandırması İngilizler tarafından takip ediliyordu. İstanbul'a baskı yapan İngilizler; Mustafa Kemal'in görevinden geri İstanbul'a dönmesini istemişlerdi ve Harbiye Nezaretinin 8 Haziran 1919'da İstanbul'a dönmesi yönündeki çağrısına, Mustafa Kemal kesin bir dille şu yanıtı vermiştir :
“İstiklal gayesinin gerçekleşmesine kadar tamamıyla milletle birlikte, fedâkârane çalışacağıma mukaddesatım adına yemin ettim. Artık benim için Anadolu'dan başka bir yere gitmek söz konusu değildir”

➤ **Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919)**

Mustafa Kemal'in yol haritasında en önemli dönüm noktalarından birini Amasya Genelgesi teşkil eder. Bu genelge ile birlikte Millî Mücadele somut ve planlı bir program şekline dönüşür.

21–22 Haziran 1919 gecesi hazırlanan Amasya tamiminin esasları şunlardır:

- 1. Vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir.**
- 2. İstanbul Hükümeti üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirememektedir. Bu hal adeta milletimizi yok olmuş olarak gösteriyor.**
- 3. Milletin istiklalini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.**
- 4. Milletin içinde bulunduğu durum ve şartlara göre harekete geçmek ve haklarını yüksek sesle dünyaya duyurmak için her türlü tesir ve kontrolden uzak millî bir heyetin varlığı zorunludur.**
- 5. Anadolu'nun her bakımdan en emniyetli yeri olan Sivas'ta, millî bir kongrenin acele olarak toplanması kararlaştırılmıştır.**
- 6. Bunun için bütün vilayetlerin her sancağından milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin mümkün olduğu kadar çabuk yetişmek üzere hemen yola çıkarılması gerekmektedir. (Sivas Kongresine katılacak olan temsilciler Müdafaa-i Hukuk, Redd-i İlhak ve Belediyelerce seçilecekti).**

7. Her ihtimale karşı, bu meselenin bir millî sır halinde tutulması ve temsilcilerin, lüzum görülen yerlerde, seyahatlerini kendilerini tanıtmadan yapmaları gereklidir.

8. Doğu vilayetleri adına, 10 Temmuz'da, Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer vilayetlerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirlerse, Erzurum Kongresi'nin üyeleri, Sivas Kongresi'ne katılmak üzere hareket edeceklerdir.

• **Bu genelge Millî Mücadele tarihi açısından çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Bunları birkaç madde halinde sıralamak gerekirse:**

- Millî mücadele yeni bir safhaya girmiş ve Türk inkılâbının ihtilal safhası başlamıştır.
- Kurtuluş Savaşı'nın **programı** (son dört madde), **gerekçesi** (1. ve 2. madde), **amacı** (1.madde) ve **yöntemi** (3.madde) belirlenmiştir.
- Yeni bir devletin kurulacağı ima edilmiş ve ilk kez millî egemenliğe dayalı bir yönetimden bahsedilmiştir. (3.madde)

- Mevcut yönetimin yetersizliği ortaya konmuş ve adeta İstanbul Hükümeti yok sayılmıştır.
- Türk milleti hem İstanbul'a hem de işgalci güçlere karşı mücadeleye çağırılmıştır.
- Kurtarıcı olarak görülen padişah, hilafet, manda ve himaye düşüncesinin yerini millet ve Milliyetçilik düşüncesi almıştır. Millî birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir adım olmuştur.
- Üstü kapalı olarak yeni bir parlamentonun oluşturulmasından bahsedilmiştir.
- Mustafa Kemal resmi görevleri bir tarafa bırakarak millet ile beraber çalışma yolunu seçmiş ve böylece padişah tarafından kendisine verilen yetkiyi aşmıştır.
- Türk ulusuna egemenliği ve bağımsızlığı yolunda bir çağrıdır.
- Türk ulusunun kendi kaderini tayin etmesi gerektiğini belirten ilk belgedir.
- Direniş esasları ilk defa Amasya'da yazılı bir metin haline getirilmiştir.

- Bu genelge ilgili birimlere gönderildikten sonra İstanbul Hükümeti üzerindeki İngiliz baskısı iyice artmıştır. Bunun üzerine İstanbul Hükümeti 23 Haziran tarihinde yayınladığı bir genelge ile İstanbul'a çağrıldığı halde gelmediği ve halkı hükümete karşı kışkırttığı gerekçesi ile Mustafa Kemal Paşa'yı görevinden azletmiş, bu durumu bir yazı ile illere bildirmişti.

ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ -7 AĞUSTOS 1919)

➤ Kongrenin Toplanmasının Sebepleri

Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgesi ciddi bir şekilde **Ermenilerin** ve **Rumların** tehdidi altına girmişti. Ruslarla 1918 başlarında imzalanan **Brest Litowsk** antlaşması ile bu bölgeler **Kars**, **Ardahan** ve **Batum** da dâhil olmak üzere Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştı ama İtilaf Devletleri bu antlaşmayı tanımadıkları için yürürlüğe girmemişti. İtilaf Devletlerinin bu tutumu ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın vilayet-i sitte ile ilgili hükümleri Ermenilerin cesaretlenmesine ve bölgede sıklaşan bir şekilde saldırılarının artmasına sebep olmuştu. Devam eden Paris Barış Konferansı'nda Ermeni taleplerinin gündeme getirilmesi ve buna sahip çıkılması üzerine bu gelişmelerden tedirgin olan ve bölgede ezici çoğunluğa sahip olan Türkler gerekli tedbirleri almak lüzumu hissettiler.

➤ **Kongreyi Engelleme Girişimleri**

- İtilaf Devletleri ve İstanbul Hükümeti kongreyi engellemek için çaba harcamıştır. Hatta İngilizler burada bulunan Yarbay Rawlinson'a talimat vermişler. Bu talimat üzerine harekete geçen İngiliz askeri temsilci kongrenin yapılmaması konusunda Mustafa Kemal ile yaptığı görüşmeden bir sonuç alamayacaktır.
- Kongrenin başladığı gün Damat Ferit bu tür girişimleri kınayan bir demeç yayınlamıştır.

➤ **Erzurum Kongresinin Kararları**

- Kalabalık bir üye sayısı (54 üye) ve uzun süren bir çalışma (iki hafta) sonunda kapsamlı kararlar alındı. Bu kararlar özetle şunlardır:
 - **1.** Trabzon vilayeti, Samsun sancağı ve altı vilayet olarak anılan Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Elazığ, Van ve Bitlis vilayetleri bir bütün olup herhangi bir nedenle ne birbirlerinden ne de Osmanlı toprağından ayrılabilirler.
 - **2.** Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı ve Osmanlı Hükümeti'nin iş yapamaz duruma gelmesi hâlinde, millet topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir.
 - **3.** Vatani korumaya ve istiklâli elde etmeye İstanbul Hükümeti muktedir olmadığı takdirde bu amaca ulaşmak için geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri millî kongrece seçilecektir. Kongre toplanıncaya kadar hükümet yerine iş görmek üzere Heyet-i Temsiliye (Temsilciler Kurulu) kurulacaktır.

- **4. Millî gücü (Kuva-yı Millîye) tek kuvvet tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak temel ilkedir.**
- **5. Hristiyan azınlıklara siyasî hâkimiyet ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.**
- **6. Manda ve himaye kabul olunamaz.**
- **7. Milletimiz, çağdaş gayelerin büyüklüğüne inanır ve teknik, sınaî ve iktisadî durumumuzu ve ihtiyacımızı takdir eder. Hükümrânlık haklarımızı zedelemeyen dış yardımlar kabul edilebilir.**
- **8. Millî Meclisin derhal toplanmasını ve hükümet işlerinin Meclis tarafından kontrol edilmesini sağlamak için çalışılacaktır.**
- **9. Millî teşkilatlar (doğudaki) Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çatısı altında birleşecektir.**
- **10. Milli irade ve milli güçler padişahlık ve halifelik makamını kurtaracaktır.**

➤ **Erzurum Kongresi'nin Sonuçları**

- ✓ Manda ve himaye ilk defa resmi olarak bu kongre ile reddedilerek bağımsızlık ve egemenliğin şartsız olarak gerçekleştirileceği ilan edilmiştir. Manda yanlılarına da bir cevap niteliği taşımaktadır.

- ✓ Amasya Genelgesi'nde olduğu gibi burada da İstanbul Hükümetinin görevini tam yerine getiremediğinden bahsedilmiştir. Bu yüzden onun yerine ikame edilecek ilk defa geçici hükümet kurma düşüncesi gündeme gelmiştir.
- ✓ Dağınık vaziyetteki cemiyetlerin birleştirilmesi yolunda ilk adım atılmış ve Doğu Anadolu'da faaliyet gösteren cemiyetler tek çatı altında toplanmıştır.
- ✓ Millî kuvvetlerden ve millî iradede bahsedilmiştir. Buna vurgu yapılmasının sebebi işgallere karşı koyarken dayanacağımız gücün ne olduğunu açıklamaktır. Millî gücü harekete geçirerek işgallere karşı konacaktır.
- ✓ İlk kez azınlıklardan ve onlara ayrıcalık verilemeyeceğinden bahsedilmiştir.
- ✓ Padişah ve halifenin de kurtarılacağı söylenerek muhtemel tepkilerin önü kesilmiştir.
- ✓ Dış yardım konusunda Rusya gündemdedir. Ancak Rusya'nın yardımla birlikte rejim ihraç etme niyeti de gözlemlenmektedir. Bir yardım alınacaksa eşitlik ve bağımsızlık haklarına riayet gösterilerek alınacaktır.
- ✓ 9 kişilik geçici bir Temsil Heyeti kurulmuştur. Başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı bu heyet, başlangıçta Doğu Anadolu bölgesi için yetkilidir. Sivas Kongresi'nden sonra bu Heyetin yetkileri Anadolu ve Rumeli'yi kapsayacak şekilde genişletilmiş, Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra Temsil Heyetinin görevi sona ermiş ve yerine Meclis hükümeti kurulmuştur.
- ✓ **Erzurum Kongresi'nden sonra Balıkesir Kongresi ve Alaşehir Kongresi adıyla iki yerel kongre daha yapılmıştır.**

Sivas Kongresi (4–11 Eylül 1919)

- **Kongre Öncesi Meydana Gelen Gelişmeler**

- Kongreyi Engelleme Girişimleri
 - Maddi Sorunlar
 - Görüş Ayrılıkları
 - Mandacılık Tartışmaları
 - Güvenlik Sorunu

- **Sivas Kongresi Kararları**

- Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanırken elimizde bulunan sınırlar içinde vatan bölünmez bir bütündür parçalanamaz. Millî sınırlar işgale uğramamış ve her parçasında Türk-İslam ahalinin çoğunluğu oluşturduğu bölgelerdir.
- Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı özellikle Rumluk ve Ermenilik teşkilini amaçlayan hareketlere karşı millet topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir.
- İstanbul Hükümeti, harici bir baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını terk mecburiyetinde kalırsa, vatanın bağımsızlığını ve bütünlüğünü temin edecek ve devletin bekasını sağlayacak her türlü tedbir ve karar alınmıştır.

- Vatanın bütünlüğünün, milletin bağımsızlığının sağlanması, halifelik ve saltanat makamının korunması için Kuva-yı Millîye'yi tek kuvvet tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak temel esastır.
- Vatanın bütünlüğüne ve hükümrânlık haklarımıza saygılı olan her türlü devletin teknik ve ekonomik yardımını memnuniyetle kabul ederiz.
- Ülke yönetiminin ve merkezi hükümetin millî iradeye tabi olması gerekmektedir. Bunu sağlamak için millî iradeyi temsil etmek üzere, Meclis-i Mebusan'ın derhal toplanması mecburidir.
- Aynı gaye ile millî vicdandan doğan cemiyetler, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında genel bir teşkilat olarak birleştirilmiştir.
- Genel teşkilatı idare ve alınan kararları yürütmek için kongre tarafından Temsil Heyeti seçilmiştir.
- Azınlıklara siyasi egemenliğimizi zedeleyecek toplumsal dengemizi bozacak imtiyazlar verilemez.
- İtilaf Devletlerinin, Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü, milletin bağımsızlığını ve devletin bekasını zedeleyici her türlü emellerden vazgeçerek bu topraklar üzerindeki tarihi, dini ve coğrafi haklarımıza saygı göstermesini ve bu doğrultuda hak ve adaletle karar almalarını bekleriz.

➤ Kongresinin Sonuçları

- Bütün direniş cemiyetlerinin **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** çatısı altında birleştirilmiş olmasıdır. Bu şekilde tek elden bütün kuvvetlerin sevk ve idaresi sağlanmıştır.
- Temsil kurulunun üye sayısı 15'e çıkarılmış ve görev alanı tüm yurt sathını kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- Esas itibarı ile Erzurum Kongresi'nde alınan kararlarla büyük paralellik gösterse bile bazı konularda farklı ifadeler kullanılmıştır. Erzurum'da ***Ermeni ve Rum saldırılarına karşı konacaktır*** ifadesi yer almışken yeni metinde *her türlü saldırı* ifadesi kullanılarak kapsamı genişletilmiştir.
- Önceki metinde ***Osmanlı Devleti doğu illerini savunamazsa*** ifadesi yer alırken sonraki metinde ***yurdun herhangi bir parçasını*** ifadesi kullanılmıştır. Kararların yurt geneline şamil kılındığı bu tür maddelerden anlaşılmaktadır.
- **Manda** konusu bu kongrede ***kesinlikle*** reddedilmiştir ve gündemden çıkartılmıştır.
- Sivas Kongresi kararlarının ve burada oluşan hissiyatın kamuoyuna mal edilmesi amacı ile **İrade-i Millîye** adı ile bir gazete yayınlanmıştır.
- Bütün tehditlere ve engelleme girişimlerine karşın bu kongrenin toplanıp cesur kararlar alması millî mücadele azmine heyecan ve cesaret katmıştır.
 - **Mustafa Kemal millî bir lider olarak kabul edilmiştir.**

MİSAK-I MİLLÎ VE İSTANBUL'UN RESMEN İŞGALİ

➤ Mebusan Meclisinin Toplanması

- Mebusan Meclisi ilk olarak 1877 yılında açılmıştı. Bu meclis kısa ömürlü olmuş Kanun-u Esasi'nin padişaha verdiği yetkiye dayanılarak Şubat 1878'de kapanmıştı. Yeniden 1908'de açılmış ve çalışmalarını 1918'e kadar sürdürmüştü. Aynı yılın sonunda Vahdettin tarafından kapatılmış, hükümet çalışmaları meclis denetiminden yoksun sürdürülmeye başlanmıştı. Bu durum Millî Mücadele önderleri tarafından kaygı ile karşılanmış meclis denetimine tabi olmayan hükümetin keyfi kararlar alabileceği düşünülmüştür. Bu yüzden ki hemen her millî kongrede meclisin açılması konusu gündeme gelmiştir.

➤ Misak-ı Millî'nin İlanı

- Felah-ı Vatan Grubu, 22 Ocak 1920 tarihinde yaptığı gizli toplantıda Misak-ı Millî metnini ele alarak görüşmüştür. Yine 28 Ocak 1920'de yapılan bir gizli toplantıda Misak-ı Millî kararları kabul edilmiştir.

- Erzurum ve Sivas kongrelerinde esasları belirtilen istiklal mücadelesinin, vatanın sınırlarını daha geniş ve açıklıkla ortaya koyarak başarılmasında bu Millî yeminin önemli bir yeri vardır. Ahd-i Millî, Peyman-ı Millî adları da verilen bu Millî ant, genellikle bilinen ismi ile Misak-ı Millî 17 Şubat 1920 tarihinde Meclis-i Mebusan tarafından Türk ve dünya kamuoyuna duyuruldu.

➤ **Millî Mücadele Tarihi Açısından Misak-ı Millî'nin Önemi**

- Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarına dayanan ve Müdafaa-i Hukuk grubu tarafından hazırlanan bu metin Mebusan Meclis'inde kabul görmekle artık millî mücadele İstanbul yönetimi tarafından da benimsenmiştir.
 - Kuva-yı Millîye davasının haklılığı ve meşruluğu İstanbul'da ortaya konmuştur. Mebusan Meclisi'nin bir Osmanlı Kurumu olduğu nazara alınırsa olayın önemi daha iyi anlaşılır.
 - Hedeflenen sınırlar belirlenmiş ve ilan edilmiştir.
 - Kapitülasyonlara ilk ciddi tepki gösterilmiştir.
- ✓ İtilaf Devletleri beklemedikleri bir tepki ile karşı karşıya kalmışlardır. Meclisin işgal altındaki bir mekânda böyle cesur bir çıkış yapabileceğine ihtimal vermedikleri için önce şaşırmışlar sonra çok sert tepki göstermişlerdir.

➤ **İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)**

İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'ne karşı izledikleri gerilim politikasını gittikçe tırmandırmış, Millî Mücadele yanlısı aydınlar hakkında sıkı takibat yaptıkları gibi 9 Mart tarihinde de Türk Ocağını basmışlardır.

16 Mart 1920 günü İtilaf askerleri İstanbul'a çıkarma yaparak resmi binaları, askeri kışlaları ve meclisi işgal etti. İtilaf Devletleri'nin uçakları İstanbul semalarında uçu. Donanmaya ait gemiler toplarını şehrin üzerine çevirdi. Şehzadebaşı kışlasında bulunan askerler üzerine ateş açıldı ve 6'sı şehit edildi. Harbiye Nazırı Fevzi Paşa işgalciler tarafından odasından dışarı çıkarıldı. Meclis basılarak bazı mebuslar tutuklandı ve daha sonra da Malta Adası'na sürgüne gönderildi.

➤ İşgale Tepkiler

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'un işgaline çok sert tepki gösterdi. İşgalin hemen ardından gerekli önlemleri almak için harekete geçmiştir.

- Mustafa Kemal, ilgili devletlerin işgal komutanlıklarına ve parlamentolarına telgraflar çekerek işgali protesto etti. Ayrıca Anadolu'daki askeri ve idari tek yetkili merciin Temsil Heyeti olduğunu ilan etti.
- Mustafa Kemal vali ve komutanlara gönderdiği telgraf ile halkın işgale karşı tepkisini, protesto telgrafı çekmek ve miting yapmak suretiyle, ortaya koymasını istedi.
- İlgili birimlere gönderdiği talimatla İstanbul ile ilişkilere yeniden son verdi. İstanbul ile her türlü yazışma yapılmayacak ve vergiler de oraya gönderilmeyecekti.

- Maliye sandıklarındaki paralar tutanakla teslim alındı ve resmi mal varlığı donduruldu. Osmanlı Bankası, Ziraat Bankası, Düyun-ı Umumiye ve Reji yönetimleri İstanbul'a para göndermeyeceklerdir
- İstanbul'daki tutuklamalara misilleme olarak Anadolu'da bulunan bazı İtilaf subayları tutuklandı.
- İşgal güçlerinin İstanbul ve Adana'dan asker sevkıyatını önlemek amacı ile Geyve ve Ulukışla demiryolu hattı tahrip edildi.

BİRİNCİ BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (TBMM)'NİN AÇILMASI

- Büyük Millet Meclisi **23 Nisan 1920'de Cuma günü saat 13.45' de** Meclisin en yaşlı üyesi Sinop Mebusu **Şerif Bey'in** açılış konuşmasıyla açılmıştır. İlk Meclis, çalışmalarına, İttihat Terakki Partisinin lokali olarak inşa edilen binada başlamıştır. Bu Meclise 66 seçim bölgesinden **349** milletvekili seçilmiştir. İstanbul'dan gelen milletvekilleri ve Malta'ya sürülmüş olup sonradan Ankara'ya gelebilen milletvekilleri ile bu sayı **437'**ye yükselmiştir. Ancak **34** milletvekili meclise katılmadan istifa ettiğinden Büyük Millet Meclisi'nin I. dönemindeki milletvekili sayısı **403** olmuştur.

• **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Özellikleri**

- **İhtilalci Bir Meclistir**
- **Demokratik Bir Meclistir**
- **Katılımcı Bir Meclistir**
- **İçeride Saltanata Karşı Dışarıda ise Emperyalizme Karşı Mücadele Etmiştir.**
- **Kurucu Bir Meclistir**
- **Güçler Birliği İlkesine Göre Çalışmıştır**
- **Millî Bir Meclistir**
- **Daha Sonraları Türkiye Büyük Millet Meclisi Adını Almıştır**
- **Meclis Hükümeti Modeli Benimsenmiştir**
- **Laik olmayan bir meclistir**
- **Yoksul bir meclistir**
- **Fedakâr bir meclistir**

➤ TBMM'YE Karşı Başlayan İsyân Hareketleri

- Büyük Millet Meclisi'ni, kuruluşundan sonra en çok uğraştıran sorun, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde çıkan ayaklanmalar olmuştur. **1919** yılında başlayan ayaklanmalar, **1920** yılında yaygınlaştı. Millî Mücadele hareketini tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşan bu ayaklanmalar, **1921** yılı sonlarında tamamen bastırılabilirdi. Ayaklanmalarda, İstanbul Hükümeti'nin ve İtilaf Devletleri'nin kışkırtma çabaları etkili olmuştur.

❖ **Bu durum, Millî Mücadele'ye de büyük zarar vermiştir. Bu zararları kısaca şu şekilde ifade edebiliriz:**

- ✓ Toplum birbirine düşürülerek kardeşkanının dökülmesine sebep olunmuştur.
- ✓ Sınırlı imkânlarla işgalci devletlere karşı toparlanan Millî kuvvetler bu isyancılarla meşgul olmak zorunda kalmıştır.
- ✓ Ülke maddi ve manevi yönden büyük kayıplara uğramıştır.
- ✓ İşgalci devletlerin ülke topraklarından atılması gecikmiş, bu da işgalcilerin daha uzun bir süre topraklarımızda kalmasına sebep olmuştur.

İşgalci devletlere karşı verilen mücadele bir yandan devam ederken diğer yandan isyan hareketlerinin de baş göstermesi iç istikrarı büyük ölçüde zedelemiştir.

Milli Mücadele Sırasında Mustafa Kemal Paşa Öncülüğündeki Ulusal Bağımsızlığı Gerçekleştirme Hareketini Bertaraf Etmek Amacıyla Çeşitli İsyan Girişimleri Olmuştur.

- **İstanbul Hükümeti Tarafından Çıkarılan İsyanlar**
 - Anzavur İsyanı
 - Kuva-yı İnzibatiye Olayı
- **Azınlıklar Tarafından Çıkarılan İsyanlar**
 - Kurtuluş Savaşı sırasında Yunanlıların kışkırtması ile Kuzey Anadolu'da Rumlar tarafından çıkarılan ayaklanmadır (1920–1923).
- ***İstanbul hükümeti ve İtilaf Devletleri İşbirliğince Çıkarılan İsyanlar***
 - **Marmara ve Boğazlar Bölgesindeki İsyanlar**
 - *Adapazarı, Hendek, Düzce, Bolu İsyanları*

- **İç Anadolu İsyanları**
 - Yozgat İsyanı (15 Mayıs 1920 -30 Aralık 1920)
 - *Bozkır İsyanı*
 - Konya İsyanı
 - Afyon İsyanı
- **Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu İsyanları**
 - Şeyh Eşref İsyanı
 - Koçgiri İsyanı
 - *Millî Aşireti İsyanı*
 - Ali Batı İsyanı
 - Cemil Çeto İsyanı
- **Millî Mücadele Yanlısı Olup Sonradan İsyan Edenler**
 - **Çerkez Ethem İsyanı**
 - **Demirci Mehmet Efe İsyanı**

Bu kadar isyan hareketleri karşısında alınan bazı önlemleri başlık altında verecek olursak

- Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun Çıkartılması
- İstiklal Mahkemelerinin Kurulması
- Karşı Fetva Yayınlanması
- Anadolu Ajansı'nın Kurulması

- Seyyar Jandarma Birlikleri ve Merkez Ordusunun Kurulması
- İstanbul İle İlişkilerin Kesilmesi Ve Damat Ferit'in Vatan Haini İlan Edilmesi
- Nasihat Heyetlerinin Kurulması

SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 Ağustos 1920)

- Paris Barış Konferansı sırasında I. Dünya Savaşı'nda mağlup olan diğer Avrupa devletleri ile imzalanacak olan barış antlaşmaları hazır hale getirilmişti. Bu konuların çözümü galip devletlerin fazlaca vaktini almamıştı. Ancak sıra Osmanlı topraklarının paylaşımı konusuna gelince, bu o kadar kolay çözülecek bir sorun gibi görünmüyordu. Galiplerin her biri en büyük payı alabilmek için kıyasıya bir yarış içine girdi. Ayrıca Yunanistan, **Venizelos** vasıtası ile bu konferansı tam bir etki altına aldı ve İngilizlerin desteği ile isteklerini kabul ettirdi. Hatta Pontus Rum Devleti'ni bile gündeme getirdi. Ermeniler de Ermenistan'ın kurulması konusunda kendi taleplerinin gündeme alınması için büyük çaba harcadılar.

- **Osmanlı Topraklarını Paylaşmak Amacı İle Toplanan Konferanslar**

- **I. Londra konferansı (12 Şubat – 10 Nisan 1920)**

- Osmanlı Devleti ile imzalanacak olan antlaşmaya son şeklini vermek için Londra’da özel bir konferans tertipleyen itilaf devletleri uzun görüşmelere rağmen neticeye varamadılar.

- **San Remo Konferansı (18 – 26 Nisan 1920)**

- San-Remo Konferansı’na İngiltere, Fransa, İtalya devletlerin temsilcileri katıldı. Her devletin iki üyeye katıldığı bu konferansta bir komisyon oluşturuldu. Bu komisyon Paris ve Londra Konferansı’nın belirlediği esaslara göre bir antlaşma metni üzerinde anlaştı. Bu taslak metin Paris’te Osmanlı heyetine sunulacak metin olarak kabul edildi.

- **Hythe (20 Haziran 1920) ve Spa Konferansları**

- **Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920)**

- 10 Ağustos 1920’de Osmanlı delegelerinden, Maarif Nazırı Bağdatlı Hadi Paşa, Şuray-ı Devlet (Danıştay) Başkanı Rıza Tevfik ve Reşat Halis beyler tarafından imzalanan antlaşma bir önsöz ve 433 maddeyi kapsamaktadır.

- **ANTLAŞMA TAMAMEN TÜRK MİLLETİ'NİN ALEYHİNDE MADDELER İÇERİYORDU . BU MADDELERDEN BİR KAÇINI VERECEK OLURSAK;**

- **Sevr Antlaşmasının Maddeleri**

- ✓ Rumeli sınırımız aşağı yukarı İstanbul vilayetinin sınırı olarak tayin olunuyordu.
- ✓ Batı Anadolu (İzmir ve havalisi) **Yunanlılar'a** verilecekti.
- ✓ Doğuda Beyazıt, Van, Muş, Bitlis ve Erzincan'ı içine alan bir **Ermenistan** kurulacaktı.
- ✓ Irak, İran, Türkiye ve Suriye arasında bir **Kürdistan** kurulacaktı.
- ✓ Türkiye'ye bırakılan topraklar nüfuz mıntikalarına ayrılmakta idi.

Buna göre:

- İtalyanlar Antalya ve Konya
- Fransızlar Adana, Sivas ve Malatya bölgesi üzerinde
- İngilizler Irak'ın kuzey kısmında nüfuz bölgeleri tesis ediyorlardı.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE I. İNÖNÜ SAVAŞI (6 – 10 OCAK 1921), II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 MART – 1 NİSAN 1921) VE BÜYÜK TAARRUZ

➤ I. İnönü Savaşı (6 – 10 Ocak 1921)

– Savaşın Sebepleri

- Sevr Antlaşması'nı TBMM'ye Kabul Ettirme ve Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'nin Desteğini Sağlama Çabası
- Eskişehir ve Ankara'yı Ele Geçirmek
- Kurulma Aşamasında Olan Düzenli Orduların Toparlanmasına Fırsat Vermemek
- Çerkez Ethem'in Yarattığı Bunalımdan Yararlanmak

– Savaşın Başlaması ve Gelişimi

- Bursa'dan yola çıkan Yunanlılar Eskişehir istikametinde taarruza geçtiler. Türk ordusu onları Eskişehir dışında İnönü Mevkii'nde karşıladı. 6 Ocak 1921'de başlayan taarruz girişimleri 4 gün boyunca devam etti. Yapılan savaşlarda 57 ölü, 154 kayıp veren Yunanlılar eski mevzilerine çekilmek zorunda kaldı.

- Beklemedikleri bu yenilgi karşısında şaşkına dönen Yunanlılar bunun bir savaş olmadığını, taarruza yönelik bir keşif harekâtı olduğunu söyleyerek başarısızlıklarını örtmeye çalıştılar. Ancak böyle bir keşif harekâtında o kadar kaybı nasıl verdiklerini ise açıklayamadılar.

– Savaşın Sonuçları

- Zafer haberi TBMM’nde ve tüm yurttaki bir bayram havası yaratmıştır.
- TBMM’nin içeride ve dışarıda otoritesi artmış, meclis, güç, güven, moral ve itibar kazanmıştır. Millî Mücadele’ye inanmayanlar ve mesafeli duranlar bu zaferin ardından görüşlerini değiştirmişlerdir.
- Mücadelenin sonuç getireceğine inanmadığı için askerden kaçanlar, gidip askerlik şubelerine kayıt yaptırmaya başlamıştır.
- TBMM’nde zaman zaman bir Millî marş yapılması gündeme gelmiş ancak bu konuda bir sonuç alınamamıştı. **M. Akif’in** Türk ordusuna ithaf ettiği **İstiklal Marşı 12 Mart 1921’de kabul** edilmiştir.
- İlk anayasamız olan **Teşkilatı Esasiye Kanunu 20 Ocak 1921’de** kabul edilmiştir. TBMM, I. İnönü Zaferi’nin getirdiği moral ile bu konuyu ele almış ve çözüme kavuşturmuştur.

➤ II. İnönü Savaşı (23 Mart – 1 Nisan 1921)

◎ Savaşın Sebepleri

- ✓ Sevr Antlaşması'nı TBMM'ne kabul ettirmek.
- ✓ Eskişehir ve Ankara'yı ele geçirmek.
- ✓ I. İnönü Savaşı'nın intikamını almak.
- ✓ Londra Konferansı'nda TBMM'ne isteklerini kabul ettiremeyen İngiltere'nin Yunan ordularını yeniden harekete geçirerek Türkleri cezalandırmak istemesi.

◎ Savaşın Sonuçları

- ✓ Bu savaş I. İnönü Savaşı'nın sonuçları açısından çok önemli idi. Çünkü Yunanlılar ısrarla yenilmediklerini, Türk tarafının başarısının tesadüf olduğunu iddia ediyorlardı. II. İnönü Savaşı Yunanlıların yanılgısını ortaya çıkardı. Türk ordusunun başarısının bir tesadüf olmadığı anlaşıldı.
- ✓ TBMM'nin bu başarısından sonra Anadolu'yu işgale kalkışan emperyalist devletler bunun çok da kolay olmayacağını anlamışlardır. Bu gerçeği ilk kabullenen İtalya olmuş, işgal ettiği yerlerden askerlerini çekmeye başlamıştır (**5 Temmuz 1921**)
- ✓ Refet Paşa görevden alınmış güneydeki birliklerin de komutası İsmet Paşa'ya verilmiştir.
- ✓ İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılıkları iyice su yüzüne çıkmıştır.

- © Sonuç olarak İnönü savaşlarının Millî Mücadeleye sağladığı en büyük fayda, düşmanı oyalayarak TBMM'ne zaman kazandırıp toparlanma fırsatı vermesi ve TBMM'ne olan güveni de Artırmış olmasıdır.

➤ Büyük Taarruz

❖ Büyük Taarruz Öncesi Yapılan Hazırlıklar

- Askere Taarruz Talimi Yaptırıldı
- Asker ve Silah Temin Edildi
- Başkumandanlık Yasası Süresiz Uzatıldı
- Diplomatik Girişimler Yapıldı
- Taarruz Hazırlıkları ve Taarruz Planları Gizli Tutuldu

❖ Savaşın Başlaması ve Gelişimi

Tarihte pek çok zaferin tarihi olan **26 Ağustos** sabahı gün ışımadan Türk topçusunun ateşi ile savaş başladı. Türk Ordusu planlı bir şekilde hareket ederek savaş cephelerinin yönünü tayin ediyor ve Yunan Ordusu'na çekilmek için tek bir yol bırakıyordu. Nihayet **30 Ağustos tarihine** gelindiğinde uygulanan savaş planının büyük ölçüde başarıyla sonuçlandığı görüldü. Çünkü 5 Yunan tümeni birbirinden habersiz olarak Afyon'un **Akarçay** vadisine toplanmışlardı. Bu bölge iki yanı sarp kayalık olan bir vadi idi ve çıkışı da **Fahrettin Altay'ın** idaresindeki süvari birlikleri tarafından tutulmuştu.

Bu aşamadan sonra artık Yunan Ordusunun geri çekilebileceği bir yer kalmamıştı. Düşmanın gücünü tamamen kırmaya ve yok etmeye yönelik bir imha savaşı başladı. Bu muharebede Yunanlıların askeri gücü tamamen etkisiz hale getirildi. Tarihe Başkumandanlık Meydan Savaşı diye geçen bu zaferin ardından Yunan Ordusu'nun savaş kabiliyeti yok edildi. Yunan Ordusu'nda II. Ordu Kumandanı iken, savaş sırasında Yunan Orduları Başkomutanlığına getirilen Trikopis esir edildi. Esir Yunan komutanına Mustafa Kemal Paşa iyi muamelede bulunmuş ve ailesi ile görüşmesini sağlamıştır.

» Falih Rıfkı Atay, bu büyük zaferi şu sözlerle ifade etmektedir.

“Ankara'dan hareket edeceği günün akşamını Keçiören'de yakın adamları ile geçirmişti. Ayrıldığı zaman bir hayli yorgundu. Yanındakilere:

» **Mustafa Kemal**, *Taarruz haberini alınca hesap ediniz. On beşinci günü İzmir'deyiz, demişti. İzmir'den dönüşünde karşılayıcılar arasında o gece beraber bulunduklarından bir ikisini görünce: **Bir gün yanılmışım, dedi, ama kusur bende değil, düşmanda! İzmir'e taarruzun on dördüncü günü girmişti.**”*

❖ Büyük Taarruz'un Sonuçları

- Millî Mücadele'nin askeri safhası sona erdi.
- Anadolu'yu kurtaran Türk Ordusu vakit kaybetmeden Boğazlar ve Trakya üzerine yürüdü.

- Türkiye’de Türklüğün yok edilmesi için başlatılan çabalar ebediyen sonuçsuz kaldı.
- Zafer İslam dünyasında Müslümanlığın Hıristiyanlığa, Türkiye’nin İngiltere’ye karşı bir zaferi olarak algılanmıştı.
- Zafer haberi İslam dünyasını sevince boğmuştur. Zaten Mustafa Kemal’in en büyük arzusu Türkiye’de yürütülen Millî Mücadele’nin, tüm İslam dünyasında emperyalistlere karşı başlayacak bir mücadeleye örnek teşkil etmesi idi.
- Boğazlar bölgesini elinde tutan İngiltere boğazların iki tarafının tarafsız bölge olduğunu **Türk** ordusunun buraya girmesi halinde çatışma çıkacağını bildirdi.
- Türk tarafı ise böyle bir bölge tanımadıklarını, boğazların Misak-ı Millî sınırları içinde olduğunu ve işgal tamamen sona ermeden Türk askeri harekâtının durmayacağını açıkça ifade etmiştir.

II. DÖNEM (s. 82-107)

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

- **Lozan Antlaşmasının Önemi**

- Misak-ı Milli büyük oranda gerçekleşmiş yeni Türk devletinin bağımsızlığı uluslararası alanda kabul edilmiştir.
- Türk bağımsızlık savaşı başarı ile sonuçlanmış, Türklerin yapmış oldukları bu mücadele sömürge altında yaşayan mazlum milletlere örnek olmuştur.
- Batılı devletlerce Şark meselesinin bir ayağı olarak görülen “Türklerin Anadolu’dan atılması” gerçekleştirilememiştir.
- Sevr Antlaşması ile Türkiye’yi parçalayarak Ermenistan ve Pontus Rum Devleti kurma girişimleri önlenmiştir.
- Antlaşma, Türkiye tarafınca I. Dünya savaşının da sona ermesi anlamına gelir.

Mustafa Kemal Paşa, “Bu antlaşma, Türk milleti aleyhine, yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın çöküşünü bildirir bir belgedir. Osmanlı Devri'ne ait tarihte benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir!” diyerek Lozan Antlaşması’nın önemini belirtmiştir.

Sonuç olarak

Lozan Barış Antlaşması yukarıda belirtilen şartları ile Sevr Antlaşması’nın geçersizliğini kanıtlayan ve Birinci Dünya Savaşı’nı sona erdiren en son antlaşmadır. Bu antlaşma galip devletlerin, mağlup bir devlete zorla imzalattığı bir antlaşma değildir. Eşit şartlarda imzalanmış kalıcı bir antlaşmadır. Dünyada en uzun ömürlü ve geçerliliğini halen koruyan bir antlaşma olarak kabul edilmektedir. Bu antlaşma ile Misak-ı Millî büyük oranda gerçekleştirilmiştir.

TÜRK İNKILÂBİ

• SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILÂP HAREKETLERİ

➤ Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile birlikte Türk tarihinde yeni bir dönem başlamıştı. 20 Ocak 1921'de kabul edilmiş olan anayasada, egemenliğin millete ait olduğu belirtilmişti. Ancak bu tarihlerde Kurtuluş Savaşı devam ettiğinden, saltanatın kaldırılması için şartlar uygun değildi. İtilaf Devletleri, Lozan Barış Konferansı'na, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile birlikte İstanbul Hükümeti'ni de davet ettiler. Galip devletler bu davranışlarıyla, Türkler arasında ikilik çıkararak, menfaatlerini daha iyi savunacaklarını düşünüyorlardı. Bu durum, **Mustafa Kemal Paşa'nın** saltanatın kaldırılmasıyla ilgili düşüncelerinin haklılığını bir defa daha ortaya koydu. Neticede 1 Kasım 1922'de kabul edilen bir kanunla, halifelik ve saltanat birbirinden ayrılıp, saltanat kaldırıldı. Böylece, Osmanlı Devleti hukukî olarak sona ermiş ve Türk inkılâplarının en önemlilerinden biri gerçekleştirilmiştir.

➤ Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları

- Saltanatın kaldırılması ile 623 yıllık Osmanlı Devleti resmen sona ermiştir.
- İtilaf Devletleri'nin Lozan'da ikilik çıkarma hesapları boşa çıkartıldı.
- Saltanatın kaldırılmasından sonra 17 Kasım 1922 tarihinde Sultan Vahdettin'in

ülkeyi terk etmesi üzerine kardeşi Abdülmecit Efendi halifelik makamına getirildi. (TBMM bu şekilde bir politikayla oluşabilecek tepkilerin önüne geçmeyi düşünmüştür).

- TBMM İstanbul’un işgal tarihi olan 16 Mart 1920’den sonra padişah tarafından yapılan işlemleri yok saydı.
- Millî egemenliğin gerçekleşmesinin önünde en önemli engel kaldırılmış oldu.
- Saltanatın kaldırılması ile din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması yönünde önemli adım atıldı. Bu nedenle Saltanatın kaldırılması Laiklik ilkesinin ilk aşamasını teşkil etti.
- Cumhuriyet’in ilan edilmesini hızlandırdı.

➤ Cumhuriyet’in İlanı (29 Ekim 1923)

- Türk ve İslam tarihi cumhuriyet fikrine yabancı değildir. Eski Türklerde Kurultay denilen bir meclis vardı ve bu mecliste boy beyleri ve bilge kişiler toplanıp milletin işlerini görüşür bu konuda hakana yardımcı olurlardı.
- İslam tarihinde dört halife bir nevi seçimle işbaşına getirilmişti. Halifeliğin saltanat haline getirilmesi ile beraber İslam devleti de sona ermiş, hanedanlıklar dönemi başlamıştı.
- Cumhuriyet resmen 29 Ekim 1923’te ilan edilmiş olmasına karşın Türkiye’nin gündeminde çok daha önceden yerini almıştı. Esasen Amasya Genelgesi’nde “*millet kendi azim ve kararı ile kendisini kurtaracaktır*” derken cumhuriyete gidileceği işaret ediliyordu. Sonraki kongrelerde de sürekli Millî iradede bahsedilmişti. Nihayet **24 Nisan 1920’de** kabul edilen

bir kanun ile “*TBMM’nin üzerinde bir güç yoktur*” denilerek bu konuda son adım atılmıştı. Adı konmamış olsa bile cumhuriyet aslında ilan edilmişti. **29 Ekim 1923’te** zaten doğmuş olan çocuğa isim koymaktan başka bir iş kalmamıştı.

- **29 Ekim** günü Mustafa Kemal Paşa’nın hazırladığı kanun teklifi TBMM tarafından oybirliği ile kabul edildi. Böylelikle Cumhuriyet’in ilanı gerçekleştirilmiş oldu ve yeni Türk Devleti’nin siyasi rejim sorunu da sona erdirildi.

➤ **Cumhuriyetin İlanının Sonuçları**

- ✓ Yeni rejimin adı konmuştur. *Millî egemenliğe geçişin en önemli aşaması gerçekleştirilmiş olup, şimdi bu sistemin pekiştirilmesine yönelik uygulamalara geçilmiştir.*
- ✓ Olağanüstü şartlarda uygulanan meclis hükümeti sistemi sona ermiş yerine Cumhuriyet hükümetleri (kabine sistemi) kurulmuştur.
- ✓ Kabul edilen kanunla rejimin işleyiş şekli netlik kazanmış, devlet başkanlığı sorunu çözülmüştür.
- ✓ Sisteme işlerlik kazandırılmış ve hükümet kurulması pratik usullere bağlanmıştır.
- ✓ Cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık makamları kurulmuştur. *Bu çerçevede ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, ilk başbakan İsmet İnönü ve ilk meclis başkanı da Ali Fethi Okyar olmuştur.*

➤ Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

- **1 Kasım 1922’de** saltanat kaldırılmış; ancak halifelik yerinde bırakılmıştı. Bunun başlıca sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:
 - Halkın halifeye olan bağlılığı henüz devam ediyordu.
 - İnkılâpları aşama aşama gerçekleştirmek tercih edildiği için hilafet konusu sonraya bırakılmıştı.
 - Hilafet kurumu Türkiye’den çıktığı takdirde başka devletlerin elinde bir koz haline dönüşebilir ve İslam dünyasında etkili olmanın bir aracı haline gelebilirdi.
 - İslam topraklarında çok sayıda sömürgeye sahip olan İngilizler bu kurumu kendi denetimleri altına almak isteyebilirlerdi.
 - TBMM üyelerinin bir kısmı “TBMM halifenin, Halife de TBMM’nindir” şeklinde propaganda yapmakta idiler.
 - Halifeliğin muhafazasının milli egemenlik anlayışı üzerinde her zaman bir tehdit unsuru olması
 - TBMM İslam dünyasında önemli bir mevki olan Halifelik kurumunu elinde tutarak dışarıya karşı bir güç ve denge unsuru olarak kullanmak istiyordu.
- Bu gerekçelere rağmen Türkiye’nin kendi iç dengeleri açısından bu kurumu uzun süre muhafaza etmesi mümkün değildi. Yeni rejim eski rejimle bağlantılı kurumların muhafaza ettiği sürece yenileşme yolunda cesur adımlar atamazdı.

Eski rejimi çağrıştıran kurumların ortadan kaldırılması gerekiyordu.

- **Mustafa Kemal Paşa :** *“Halife ve tüm dünya bilsinler ki bugüne kadar korunmuş olan halife ve halifeliğin gerçek bir anlamı ve gerçek bir varlığı yoktur. Halifeliğin varlığıyla Türk Cumhuriyeti’nin bağımsızlığına bir tehlike oluşturmalarına izin veremeyiz. Halifeliğin bizim için tarihi bir anıdan başkaca bir önemi yoktur.”* Diyerek halifeliğin varlığından duyduğu rahatsızlığı dile getirdi. Daha sonra ; **3 Mart 1924’te** Urfa Mebusu **Şeyh Saffet Efendi’nin** 53 arkadaşıyla birlikte verdiği **“Hilafetin Kaldırılması ve Osmanlı Hanedanının Türkiye dışına Çıkarılmasıyla”** ilgili kanun teklifi kabul edilerek Halifelik kaldırıldı.

➤ **Halifeliğin Kaldırılmasının Sonuçları:**

- Cumhuriyet rejiminin gereklerinden biri daha yerine getirildi.
- Saltanat rejiminin bir uzantısı niteliğinde görülen Halifelik kaldırılarak siyasi alanda yenileşmenin son adımı gerçekleştirilmiş oldu.
- Devlet merkezindeki iki başlılık ortadan kalktı.
- Laikleşme yolunda en önemli adımlardan biri daha atılmış oldu.
- ***Halifeliğin kaldırılması devlet içerisinde Milliyetçi duyguların artmasına neden olmuştur.***
- Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkartılarak eski rejimin yeniden canlanmasına fırsat verilmemiş oldu.

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim öğretim hizmetlerinin tek elden ve devlet aracılığı ile yürütülmesi sağlandı. Böylece dini eğitim veren özel eğitim kurumlarının (medreselerin) kapatılması sağlandı.
- Çıkartılan yasaların dine uygunluğunu denetleyen ve kamu hizmetinde işlerin dine uygun yürütülmesini sağlayan Şeriiye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı.
- Yine aynı kanun ile Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Başkanlığı da kaldırıldı. Onun yerine Genel Kurmay Başkanlığı kuruldu. Bununla ordunun siyaset dışında tutulması amaçlandı.

ANAYASA HAREKETLERİ

- Anayasa en genel biçimde; devletin temel yapısını, yönetim biçimini, devletin temel organlarını, bunların birbirleriyle ilişkilerini, kişilerin devlete karşı, devletin kişilere karşı olan hak ve görevlerini düzenleyen en üst yasadır. Daha açık bir ifadeyle anayasa; devleti kuran ve devletin tüm işlevlerini yerine getirirken bağlı olduğu üst hukuk kurallarıdır.

➤ 20 Ocak 1921 Tarihli Anayasa (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)

- ✓ Bir geçiş döneminin temel ihtiyaçlarını karşılaması için hazırlanan kısa bir anayasa olmasına rağmen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Cumhuriyet döneminde kabul edilen diğer anayasalar üzerinde kalıcı izler bırakmıştır.

– **Anayasa’nın önemli maddeleri şunlardır:**

- Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Yönetim şekli halkın mukadderatını bizzat ve fiilî olarak yönetmesi ilkesine dayanır. ***Yasanın 1. maddesi açık belirtilmemekle birlikte saltanat ve hilafeti hükümsüz kılmaktaydı.***
- Yürütme ve yasama yetkisi, milletin tek ve gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi’nde toplanır.
- Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare edilir ve hükümeti **“Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti”** adını taşır.
- Büyük Millet Meclisi halk tarafından seçilen üyelerden oluşur.
- Dini hükümlerin uygulanması, bütün kanunların yürürlüğe konması ve değiştirilmesi, yürürlükten kaldırılması, antlaşma ve barış imzalanması ve vatan savunmasıyla ilgili savaş ilanı gibi temel haklar Büyük Millet Meclisine aittir (...). Bakanlar Kurulu’nun görev ve sorumluluğu özel yasayla belirtilir. ***(Din hükümlerinin TBMM tarafından uygulanacağını belirtmesi bu anayasanın da laik olmadığını göstermektedir.)***

- Görüldüğü gibi kabul edilen bu maddelerle ayrı bir Türkiye Devleti’nin varlığından bahsedilmektedir. Osmanlı Devleti’nin yok olmasıyla yeni bir devletin kuruluşunu hukuki yönden belgelemiştir. Yeni Anayasa aynı zamanda Millî hâkimiyeti esas alan ve vatanın kaderini Millî hâkimiyetin temsilcisi olarak TBMM’nin el koymasını mümkün kılan bir siyasi ve hukuki vesikadır.

➤ 20 Nisan 1924 Anayasası

- 1921'den sonra önemli siyasî, askerî ve sosyal değişiklikler olmuştu. Dolayısıyla dar kapsamlı bir anayasa ile savaş döneminden barış dönemine geçen Türkiye'nin ihtiyaçları karşılanamazdı. Bu nedenle daha geniş kapsamlı bir anayasanın hazırlanarak yürürlüğe konması gerekiyordu.
- İşte Türk Milleti'nin içine girdiği siyasi, sosyal ve kültürel değişime ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni bir anayasanın hazırlanmasına gerek görülmüş ve hazırlanan yeni anayasa 20 Nisan 1924'te 491 sayılı *Teşkilât-ı Esasiye Kanunu* olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir.
- 20 Nisan 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 6 bölüm ve 105 maddeden ibarettir. Bu Anayasanın bazı önemli maddeleri şunlardır:
 - ✓ Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.
 - ✓ Türkiye Devleti'nin dini İslam dinidir. Resmi dili Türkçedir. Başkenti Ankara şehridir.
 - ✓ Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. TBMM milletin tek ve gerçek temsilcisi olup millet adına hâkimiyet hakkını kullanır.
 - ✓ Yasama yetkisi ve yürütme gücü TBMM'de toplanır. Meclis yasama yetkisini kendi kullanır.
 - ✓ Meclis yürütme yetkisini kendince seçilmiş cumhurbaşkanı ve onun atayacağı bir bakanlar kurulu eliyle kullanır. Meclis, hükümeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir.

- ✓ Yargı hakkı, millet adına usulü ve kanununa göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.

TEMEL ALANLARDA YAPILAN İNKILÂP HAREKETLERİ

➤ Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplar

- 17 Şubat 1926 yılında İsviçre **Medeni Kanunu** tercüme suretiyle alınmış ve kabul edilmiştir. Bu kanunun seçilmesindeki en önemli sebep Avrupa'da en son hazırlanan, sorunlara pratik ve akılcı çözümler getiren bir kanun olmasıdır.
- 22 Nisan 1926'da yine İsviçre'den **Borçlar Kanunu** alınmış ve kabul edilmiştir.
- 1926 yılında İtalya **Ceza Kanunu** alınarak yürürlüğe konulmuştur.
- 29 Mayıs 1926'da Alman **Ticaret Kanunu** kabul edilmiştir.
- Ayrıca Türk limanları arasında yük ve yolcu taşıma yetki ve tekeli Türkiye Bayrağı taşıyan gemilere verilmesine dair **Kabotaj Kanunu 19 Nisan 1926'da** kabul edilmiştir

➤ Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılâplar

- Osmanlı eğitim sisteminde Sıbyan Mektepleri, Medreseler, Enderun Mektebi, Özel Mektepler olmak üzere belli başlı okullar yer almaktaydı. Bu mektepler, ilköğretim seviyesinden başlayarak yükseköğretim seviyesi de dâhil olmak üzere eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Sıbyan Mektepleri temel ilköğretimi oluştururken Medreseler ve saraydaki Enderun mekteplerinde ise Osmanlı Devletinin yönetici kesimi ve ilim adamları yetiştirilmekteydi.
- Bunun yanı sıra Özel Mektepler adıyla bilinen mektepler daha çok kızların eğitimi amacı ile açılan kurumlardı. Varlıklı kişiler kendi konaklarında veya müstakil yerlerde kızlar için özel eğitim kurumları açmışlardır. Özel mekteplerin olduğu diğer yerler de loncalar ve dergâhlardı. Loncalar mesleki eğitim verir, dergâhlarda veya zaviyelerde ise dini eğitim verilirdi.
- Geleneksel eğitim sisteminin Türk milletinin geri kalmasında en önemli etken olarak gören **Mustafa Kemal Paşa**, eğitime oldukça önem vermiştir. Nitekim *“Eğer Reis-i Cumhur olmasaydım Maarif Vekili olmak isterdim”* sözü eğitime ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Bu noktadan hareketle eğitim konusunda da **Mustafa Kemal Atatürk** döneminde önemli inkılâp hareketleri yapılmıştır. **Bunları şu şekilde ifade etmek mümkündür:**
 - **1923’te** ortaokullar ve liseler açıldı.

- **3 Mart 1924'te** kabul edilen Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) Kanunu eğitim alanında atılmış ilk ve en önemli adımdır. Osmanlı eğitim sisteminde var olan farklı eğitim kurumları bu kanun ile tek çatı altında birleştirilmiş ve tüm eğitim faaliyetlerinin Maarif Vekâleti eliyle yürütülmesi karar altına alınmıştır.
- Aynı kanun ile medreseler de kapatılmış oldu. Onun yerine imam ve hatip yetiştirmek için İmam Hatip okulları açıldı. Dini ilimlerin öğretilmesi için de ilahiyat fakültesi açıldı.
- **1925** yılında Ankara Hukuk Fakültesi, 1927'de ise öğretmen yetiştirmek üzere Gazi Eğitim Enstitüsü açıldı.
- **1928–1930** arasında meslek, teknik ve sanat dallarına özgü yeni okullar açılmıştır.
- **1 Ağustos 1933'te** üniversite reformu yapılmış ve Darülfünun Mektebi İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür.
- Aynı yıl Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuş, **1934'te** Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi açılmıştır. 1935'te de İstanbul'daki Mülkiye Mektebi'nin ismi Siyasal Bilgiler Okulu'na çevrilerek Ankara'ya taşınmıştır.
- Sanat alanında Devlet Konservatuvarı, Güzel Sanatlar Akademisi, Resim ve Heykel Müzesi açıldı.

- **1923–1940** yılları arasında eğitimde yapılan inkılâplar neticesinde okul sayısı **5062’den 11041’e**, öğretmen sayısı % **133’lük** bir artışla **12458’den 28298’e** çıkmıştır

➤ ***Yeni Harflerin Kabulü (1 Kasım 1928)***

- Tarih boyunca Türkler çeşitli alfabeler kullanmışlardır. İslamiyet’ten önce Göktürk ve Uygur alfabeleri kullanılmıştı. 10. yüzyıldan itibaren Türklerin Müslüman olmasıyla birlikte Arap alfabesi kullanılmaya başlandı. Türkçenin gramer yapısına tam uyum sağlamadığı için Arap alfabesine Osmanlılar döneminde bazı ilaveler yapılmıştı. Tanzimat Dönemi’nde Arap alfabesinin ıslahı konusunda çeşitli girişimler olmuştu. İkinci Meşrutiyet Dönemi’nde ise bu konudaki çalışmalar resmi bir nitelik kazandı. Harfleri Düzeltme Cemiyeti adı ile yeni bir cemiyet kuruldu. Harflerin ıslahı ve alfabenin değişimi hususundaki tartışmalar Cumhuriyet Dönemi’ne kadar geldi. Cumhuriyetle birlikte Arap harfleri terk edilerek Latin harfleri benimsenmiştir.
- Arap harflerinin terk edilmesinin sebepleri:
 - ✓ Arap harfleri Türkçenin ses özelliklerine uygun değildi. Arap lisanına göre şekillenmişti.
 - ✓ Arap harflerinin öğrenilmesi zordu ve öğrenme süreci uzun sürüyordu. Bu da eğitim öğretim alanında gerilemeye sebep oluyordu.
 - ✓ Avrupa medeniyeti ile bütünleşme yolunda ilerleyen Türkiye Cumhuriyeti bu harflerle Avrupa kültürünün bir parçası olamazdı.

- ✓ **1927** yılında yeni alfabe arayışları başlamıştır. **Ocak 1928’de** Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi başkanlığında bir komisyon kuruldu. Aynı yılın ortalarında ise bir Dil Encümeni kuruldu. Bu kurullar çeşitli alfabeleri incelediler. En pratik ve kolay öğrenilebilen Latin alfabesini benimsediler. Bu encümenin hazırladığı Türkçe Latin harflerine Türk alfabesi adı verildi.

➤ **Türk Tarih Kurumu’nun Kurulması**

- Osmanlı döneminde tarih dersleri dini tercihler ön planda tutularak verilirdi. Bu yüzden İslam tarihi ağırlıklı olarak işlenirdi. İslam öncesi dönemler ise daha ziyade peygamberler tarihi şeklinde ele alınırdı. Tarih araştırmalarında ve öğretiminde nakiller üzerinde durulur pozitif araştırma yapılmazdı.
- Avrupa ise modern tarihçilik konusunda oldukça mesafe almıştı. Üniversiteler bünyesinde kurulan Şarkiyat Enstitüleri Doğu kültürünü ve buna bağlı olarak da Türk tarihini araştırmaya başlamış, bu konuda özgün eserler ortaya çıkmıştı. Bilimin objektif karakterine rağmen Avrupalı tarihçiler Türk ve İslam tarihi konusunda duygularına yenik düşüyorlardı. Bu yüzden de özellikle Türkler hakkında aşağılayıcı ifadelere yer veriyorlar, bizim yağmacı, barbar bir toplum olduğumuzu iddia ediyorlardı. Hatta Türklerin ikinci sınıf ırk olan sarı ırka mensup olduklarını bile iddia ediyorlardı.
- Bütün bu gerçekleri çok iyi bilen **Mustafa Kemal Paşa** bu durumu şu şekilde ifade etmiştir; *“Tarih bir milletin nelere müsait olduğunu ve neler başarmaya muktedir bulunduğunu gösteren en doğru bir kılavuzdur. Tarih yazmak tarih*

yapmak kadar önemlidir, yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır”.

- **15 Ekim 1931** yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kurulmuş ve bu cemiyet **1935’te Türk Tarih Kurumu** adını almıştır.

➤ ***Türk Dil Kurumu’nun Kurulması***

- Bir milleti oluşturan fertlerin birbirini anlaması ve birbiri ile anlaşması çok önemlidir. Millî bütünlüğü sağlamak açısından da büyük önem taşımaktadır. Her dil kendi milletin duyuş ve düşüncesini yansıtır, hissiyatına tercüman olur. Başka dillerin etkisi altında kalan bir millet o milletin kültürünün de tesir alanı içerisine girer.
- Millî bir karaktere sahip olan Türkiye Cumhuriyeti döneminde Türkçenin tercih edilmesi kaçınılmazdı. Bu konuda **Mustafa Kemal Paşa’nın 2 Eylül 1930’da Sadri Maksudi Arsal’ın “Türk dili İçin”** adlı eserine yazdığı şu sözler Türk dil devriminin amacını ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. *“**Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil şuurla işlensin.***
- Türkçeyi hak ettiği yere getirmek amacı ile **12 Temmuz 1932’de Türk Dili Tetkik Cemiyeti** kurulmuştur. Bu cemiyet daha sonra **Türk Dil Kurumu** adını almıştır.

➤ Toplumsal Alanda Yapılan İnkılâplar

- ✓ *Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması*
- ✓ *Şapka ve Kılık Kıyafet Alanında Yenilikler*
- ✓ *Takvim, Saat ve Rakamların Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun*
- ✓ *Ölçü ve Tartılarda Yapılan Değişiklik*
- ✓ *Soyadı Kanunu'nun Kabulü*
- ✓ *Kadın Haklarında Sağlanan Gelişmeler*

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

- Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu **Atatürk**'ün uyguladığı dış politika, **Millî siyasete** dayanmaktadır. Millî siyaset dediğimiz politik uygulama, Millî menfaate dayanan, millet yararına olan politikadır. Millî siyasetin yanı sıra, yer alan diğer ilkeler Millî siyaseti bütünleştirmektedir.

➤ Türk dış politikasının da temel ilkeleri:

- ✓ **Tam Bağımsızlık**
- ✓ **Diplomasiye Önem Vermek**
- ✓ **Gerçekçilik**
- ✓ **Geçmişten Ders Çıkarmak**

✓ **Kendi Gücüne Dayanmak**

✓ **Aktif Dış Politika**

✓ **Dengeli Dış politika**

✓ **Barışçı Bir Politika**

✓ **Sistematik Bir Yol**

- Bu özellikler çerçevesinde oluşmuş Millî bir dış politika izleyen Atatürk, Lozan Antlaşması'ndan sonra ilk olarak dış politikasını iki yönde şekillendirmiştir. İlki, Millî menfaatler doğrultusunda, Lozan Antlaşması'nda çözümlenemeyen sorunların halledilmesidir. İkincisi ise bölgesel güvenlik başta olmak üzere dünya barışının sağlanması için komşu ve diğer devletlerle antlaşmalar yapılması, iyi ilişkiler kurulmasıdır.

➤ **ATATÜRK DÖNEMİNDE TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKASI**

- Burada dış politikadaki meseleler ve bu meselelerin hangi ülkelerle yaşandığı başlıklar şeklinde verilmiştir.
 - ✓ **Türkiye – İngiltere İlişkileri ve Musul Sorunu**
 - ✓ **Türkiye – Fransa İlişkileri Borçlar Okular ve Demiryolları**
 - ✓ **Türkiye - İtalya İlişkileri**
 - ✓ **Türkiye – Yunanistan İlişkileri Etabli Anlaşmazlığı**
 - ✓ **Türkiye – Sovyetler Birliği İlişkileri**

- ✓ Türkiye – Afganistan İlişkileri
- ✓ Türkiye – İran İlişkileri
- ✓ Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girmesi
- ✓ Balkan Antantı (9 Şubat 1934)
- ✓ Boğazlar Sorunu ve Montreux Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)
- ✓ Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)
- ✓ Hatay Sorunu ve Hatay'ın Anavatan'a Bağlanması

✓ **Musul Sorunu**

- ✓ 1823-1832 Yılları Arası
- ✓ ✓ Lozan'da çözüme kavuşturulamayan Musul Sorunu yapılan ikili görüşmelerde
- ✓ çözümlendi.
- ✓ ✓ Milletler Cemiyeti İngiltere lehine karar verdi. Bunun üzerine Türkiye bölgeye
- ✓ askerî harekât düzenlemek istedi. Ancak askerî harekât Şeyh Sait İsyanı'nın çıkması üzerine gerçekleşmedi. Bunun sonucunda İngiltere ile Ankara Antlaşması imzalandı.

✓ **Ankara Antlaşması**

- ✓ ✓ Musul, Irak'a bırakıldı.
- ✓ ✓ Petrol gelirinden pay alındı.
- ✓ ✓ Misakımillî'den verilen bir tavizdir.
- ✓ ✓ İç sorun (Şeyh Said İsyanı) dış politikayı olumsuz etkiledi.

✓ **Yabancı Okullar**

- ✓ ✓ Avrupalı devletler kapitülasyonlarla pek çok okul açıp birçok hakka sahip oldular.
- ✓ Denetlenemeyen bu okullarda Türkler aleyhinde faaliyetler yapıyordu.
- ✓ ✓ Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu kabulü ile tüm okulların MEB'e bağlanmasına bazı ülkeler karşı çıktı. Türkiye, bu ülkelerin taleplerini iç işlerine karışılması olarak değerlendirip reddetti.
- ✓ ✓ Türkiye'nin bu kararı egemenlik haklarını korumaya yöneliktir.

✓ **Nüfus Mübadelesi**

- ✓ Lozan'a göre İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler hariç, Yunanistan'la
- ✓ Türkiye arasında nüfus değişimi olacaktı.
- ✓ ✓ Yunanistan'ın İstanbul'da daha fazla Rum bırakmak istemesi sorunu başlattı. Milletler
- ✓ Cemiyeti soruna çözüm getiremedi.
- ✓ ✓ 10 Haziran 1930'da yapılan Nüfus Mübadelesi
- ✓ Antlaşması'na göre; yerleşme ve doğum
- ✓ tarihine bakılmaksızın İstanbul'daki Rumlar
- ✓ ile Batı Trakya'daki Türkler yerleşik kabul edildi.

Komşularla İş Birliği / Balkan Antantı

✓ Balkanlarda barışı hâkim kılmak ve sınır güvenliğini sağlamak için Türkiye, Yugoslavya,

Yunanistan ve Romanya arasında imzalanmıştır.

✓ Antantın imzalanmasında Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikası ve üye ülkelerin sınır güvenliğini artırma isteği etkili olmuştur.

✓ Türkiye batı sınırını güvence altına almıştır.

Dış Borçlar

✓ Fransa ile aramızda sorun olan dış borçlar, 1954 yılına kadar Fransa'ya ödendi.

Türkiye Milletler Cemiyetine Üye

✓ Dünya barışına katkıda bulunmak amacıyla, İspanya'nın teklifi ve Yunanistan'ın

desteği ile cemiyete üye olduk.

✓ Türkiye ile ilgili sorunlarda ülkemiz aleyhindeki tutumu nedeniyle Milletler Cemiyetine güvenimiz azaldı.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi

✓ Boğazların uluslararası bir komisyon tarafından idare edilmesi Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlamıştır.

✓ Dünya siyasetinde yaşanan yeni gelişmeler Boğazlarla ilgili yeni düzenlemeleri zorunlu hâle getirmiştir.

✓ Boğazlar Sözleşmesi ile komisyonun yetkileri Türk Devleti'ne bırakılmıştır.

✓ Boğazlar Türk hâkimiyetine alınarak egemenliğimizi kısıtlayan bu durum ortadan kaldırılmış ve Misakımillî'ye uygun olarak çözümlenmiştir.

Sadabad Paktı

İtalya'nın Habeşistan'a saldırması, Akdeniz ve Orta Doğu'nun güvenliğini tehlikeye

düşürmüştür. Bu nedenle Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında imzalanmıştır.

✓ Sınırlara saygılı olunacak ve devletlerin iç işlerine karışılmayacak maddeleri kabul edilmiştir.

✓ Bu antlaşma ile Türkiye doğu sınırını güvence altına almıştır.

Hatay Anavatan'a katılıyor.

✓ Lozan Antlaşması ile Hatay, Fransa mandasındaki Suriye'ye bırakılmıştı. Misakımillî'den taviz verilmişti. Atatürk bu durumu kabullenememiştir.

✓ Fransa, bölgeden çekilince Hatay'ın durumu belirsizleşti. Sorun, Milletler Cemiyetine taşındı.

Yapılan görüşmelerde “Hatay'ın geleceğini bölge halkı belirlemeli” ilkesi kabul edildi.

✓ 1938'de “Hatay Bağımsız Cumhuriyeti” kuruldu.

✓ 1939'da Hatay Meclisi Türkiye'ye bağlanma kararı aldı.

✓ Hatay, Misak-ı Milliye göre Anavatan'a katılan en son toprak parçası oldu.

Atatürk Bizimle

- ✓ Atatürk'ün sağlığı 1937 yılından itibaren bozulmaya başladı.
- ✓ Buna rağmen çalışmalarını aralıksız sürdürdü, bu da hastalığının artmasına neden oldu.

Hastalığı şiddetlenince vasiyetini yazdı.

- ✓ Hastalığı 1938 yılı Kasım ayının ilk haftasından itibaren şiddetlendi. 8 Kasım'da komaya giren Atatürk, 10 Kasım'da aramızdan ayrıldı.

- ✓ Naaşı önce Etnoğrafya Müzesine kaldırıldı. Daha sonra 1953'te yapılan Anıtkabir'e yerleştirildi.

- ✓ Ülkemizde her yıl 10 - 16 Kasım tarihleri arası Atatürk Haftası'dır.

ATATÜRK İLKELERİ

- **Atatürk'ün** kişiliğini, doğup yaşadığı dönemin şartları belirlemiştir. Atatürk'ün dehası bu şartlar içerisinde ve yaşadığı ortamda, çeşitli olayları akıl yolu ile değerlendirmesi ve tarih şuuru ile yorumlamasıyla oluştu.
- Atatürk, gençliğinden beri cumhuriyet idaresi fikrini savunmuş ve bir gün Türkiye'nin cumhuriyet olacağına daima inanmıştır. **1905'te** Suriye'de görevli iken bir arkadaşına **“gün gelecek Türkiye cumhuriyet olacak”** demiştir. Atatürk'ün **1919 Mayıs'nda Samsun'a** çıktıktan sonra izlediği yol, sonu cumhuriyete çıkan demokrasi adımları olarak kendisini gösterecektir. Zira O, Havza'dan başlayarak, Amasya'da, Erzurum'da ve nihayet Ankara'da, yönetime halkın aktif olarak katılmasını sağlayacak adımlar atmış böylece adı resmen konmamış olsa bile, **23 Nisan 1920'de** Cumhuriyetin fiilen kurulmasına öncülük etmiştir.

Böylece TBMM'nin açılması ile birlikte, **“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.”** ilkesinin gerçekleşmesine vesile olmuştur.

- Atatürkçülüğün temel ilkeleri olarak kabul edilen altı ilkenin doğup gelişmesi Türk İnkılâbı'nın başlangıç safhasında olmamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilk tüzüğünde yer alan **“Cumhuriyetçilik, Halkçılık ve Milliyetçilik”** ilkelerine **“Laiklik, Devletçilik ve İnkılâpçılık”** ilkeleri partinin 1931'deki 3. kurultayında eklenmiştir. 5 Şubat 1937'de yapılan Anayasa değişikliği ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin tüzüğünde yer alan altı ilke Türkiye Cumhuriyeti'nin özellikleri olarak Anayasada yer almıştır.

➤ Cumhuriyetçilik

- Cumhuriyet yönetim biçiminin yönetime egemen kılınmasını; devlet iktidarının ve yönetiminin kişilerin, ailelerin, grupların tekeline bırakılmamasını; vatandaşların yönetime etkin bir biçimde katılmasının sağlanmasını amaçlayan anlayışa “cumhuriyetçilik” denilmektedir. Kısaca Cumhuriyetçilik, devletin yönetim biçimi olarak cumhuriyeti kabul etmek, onun gereklerini yerine getirmek, onu korumak ve yüceltmektir.
- **Atatürk, cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgili görüşlerini birçok kez dile getirmiştir. Bunlardan birkaç örnek verecek olursak;**
- *"Türk Milleti, halk idaresi olan cumhuriyetle idare olunur."*
- *"Türk Milleti'nin yaradılışına ve karakterine uygun idare, cumhuriyet idaresidir. Bugünkü Hükümetimiz doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden*

yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümetidir ki, onun adı cumhuriyettir. Artık hükümet ve millet arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Yönetim halk, halk yönetim demektir”.

- *"Demokrasi prensibi, egemenliği kullanan araç ne olursa olsun, esas olarak milletin egemenliğine sahip olmasını ve sahip kalmasını gerektirir. Bizim bildiğimiz demokrasi siyasaldır. Onun hedefi, milletin idare edenler üzerindeki kontrolü sayesinde siyasal özgürlük sağlamaktır”.*

➤ **Milliyetçilik**

- Millet nedir? Sorusuna öteden beri cevaplar aranmış ve çeşitli tanımlar yapılmıştır.
- Bu kavramla ilgili yalın şekliyle Millet, kişinin kendisini mensup hissettiği topluluğun adıdır. Bunun dışında bir kavram olarak “Ulus” için çeşitli tanımlamalar yapılabilir. Örneğin **Bülent Tanör** Ulus’u: *“Aynı tarihsel kökten gelen, kültür ve gelenek ortaklığı gösteren, genellikle aynı topraklarda ve ekonomik alanda yaşayıp aynı dili konuşan insan topluluğu”* şeklinde tanımlıyor. Anıl Çeçen de *“bağımsız ve özgür bir vatan toprağı üzerinde, ekonomik bir iş ve gelecek birliği içinde yaşayan dil, kültür ve tarih birliği gerçekliklerine sahip bir toplumda ulusun tüm anlamlarına kavuşacağını”* belirtiyor.
- **Atatürk’ün** Milliyetçilik anlayışında, bunun en açık ifadesi *“Ne mutlu Türküm diyene”* sözüyle ortaya konmuştur.

➤ Halkçılık

- Halkçılık, milliyetçilik ve cumhuriyetçilik ilkelerinin bir sonucudur. Zira bu ilkenin düşünce gücü demokrasilere esas olan **Milli Hâkimiyet** şuuruna dayanmaktadır. Halk dar manada belirli bir unsura, daha çok mekân unsuruna bağlı topluluk demektir. geniş manada ise, belirli bir zamanda bir ülkede oturan ve o ülkeyi vatan bilen kaderini ülkeye bağlamış insan topluluğudur.
- **Atatürk Halkçılık deyimini demokrasi kavramı ile açıklamıştır. Medeni Bilgiler kitabında bunun üzerinde çok durmuştur:**
- “Demokrasi prensibi egemenliği kullanan araç ne olursa olsun esas olarak milletin egemenliğe sahip olmasını ve sahip kalmasını gerektirir”
- “Demokrasi özünde bireyseldir. Bu özellik vatandaşların egemenliğe insan sıfatı ile katılmasıdır.”
- “Demokrasi eşitliği sever. Bu özellik demokrasinin bireysel olması özelliğinin zorunlu bir sonucudur. Şüphesiz bütün bireyler aynı siyasal haklara sahip olmaktadırlar. Demokrasinin bu bireysel ve eşitliği sever vasıflarından genel ve eşit oy prensibi çıkar.”

➤ Devletçilik

- Devlet, insanların bir arada yaşayabilmeleri için, antik çağlardan günümüze kadar uzanan tarihsel süreç içinde bulunan en akla yatkın kurumsal uygulamadır. Devletçilik terimi ile ilgili şüphesiz birçok tanımlama yapılabilir. Ancak en başta belirtmemiz gereken bir husus şudur; Devletçilik sadece devletin ekonomik

gidişata müdahalesi anlamına gelmemektedir. Bunun dışında siyasi, askeri, sosyo-kültürel alanlarda da görev alan bir denge mekanizmasıdır. Buna göre; devlet yetkilerinin artması, genişlemesi, kamu hizmet ve faaliyetlerinin yayılması anlamına gelmektedir.

➤ Laiklik

- Laiklik en bilinen anlamıyla “din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması” şeklinde tanımlana gelmiştir. Daha geniş anlamıyla Laiklik, hürriyetlerin en kutsalı olan düşünce hürriyetine, devletin tarafsız bir davranış içinde olarak saygı göstermesidir. Bu, aynı zamanda devletin tarafsız (objektif) bir kurum olmasının da önde gelen şartı olarak kabul edilmelidir.
- **Laikleşme yolunda atılan adımları da şöyle özetleyebiliriz;**
- 1925 yılında tekke ve zaviyelerle beraber medreselerin de faaliyetlerine son verilmesi. Aynı yıl şapka kanununun çıkartılması ve dini başlık olan sarığın yasaklanması,
- 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu’nun kabul edilmesi,
- 1928 yılında Anayasa’dan devletin dininin İslam olduğu ifadesinin kaldırılması,
- 1928 yılında Latin harflerinin kabul edilmesi,
- 1937 yılında Laikliğin Anayasa’ya girmesi.

➤ İnkılâpçılık (Devrimcilik)

- İnkılâpçılık ileriye, gelişmeye yönelik bir manayı ifade eder. İnkılâpçı bir toplum devamlı bir gelişme içerisindedir. Tarihi ve sosyal gelişmeler neticesinde toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kurallar koymak inkılâpçı topluma has bir özelliktir.
- **Atatürk 1933 yılından Afet İnan’a şunlara yazdırmıştı: “Devrim, mevcut kurumları zorla değiştirmek demektir. Türk ulusunu son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine ulusun en yüksek medeni gereksinmelere göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktadır”.**
- **Atatürk, “Gençler! Cesaretimizi kuvvetlendiren ve devam ettiren sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli sembolü olacaksınız... Cumhuriyeti biz kurduk; onu yükseltecek ve devam ettirecek sizsiniz”** sözleri ile Türk gençliğini yüceltmıştır. Çünkü Atatürk’ün Türk gençliğine güveni sonsuzdur. Bu güven duygusu, O’nun “*Bütün ümidim gençliktedir*” sözlerinde açıkça yansımaktadır.

BÜTÜNLEYİCİ İLKELER

Atatürk ilkeleri, (Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılâpçılık) Türk İnkılâbının içinden doğmuş, gerek anlamları ve gerekse amaçları bakımından birbirleriyle ilişkili ve birbirlerini tamamlayan Atatürk inkılâplarına temel teşkil eden fikir ve düşüncelerdir. Bununla beraber, bu ilkeleri destekleyen, besleyen ve onlara uygulanma yolunu açan ve Atatürkçü düşünce sisteminin temel özellikleri olan ilkeler (Millî Birlik ve Beraberlik, Millî Bağımsızlık, Millî Egemenlik, Yurtta Barış Dünyada Barış, Akılcılık – Bilimsellik, Çağdaşlık, Ekonomik Kalkınma) de vardır ki genellikle bunlara Bütünleyici İlkeler adı verilir

Millî Egemenlik

Özgürlük ve Bağımsızlık

Millî Birlik ve Beraberlik

Akıl ve Bilim

Çağdaşlaşma

Yurtta Sulh Cihanda Sulh / Yurtta Barış Dünyada Barış

KAYNAKLAR

- Orhan Doğan, Atatürk İlkleri ve İnkılap Tarihi, Ankara 2011.
- Osman Akandere, Yaşar Semiz, Atatürk İlkleri ve İnkılap Tarihi, Konya 2007.
- Nutuk
- Hamza Eroğlu, Türk İnkılap Tarihi, Ankara 1990.